LIETUVIŲ DIENOS

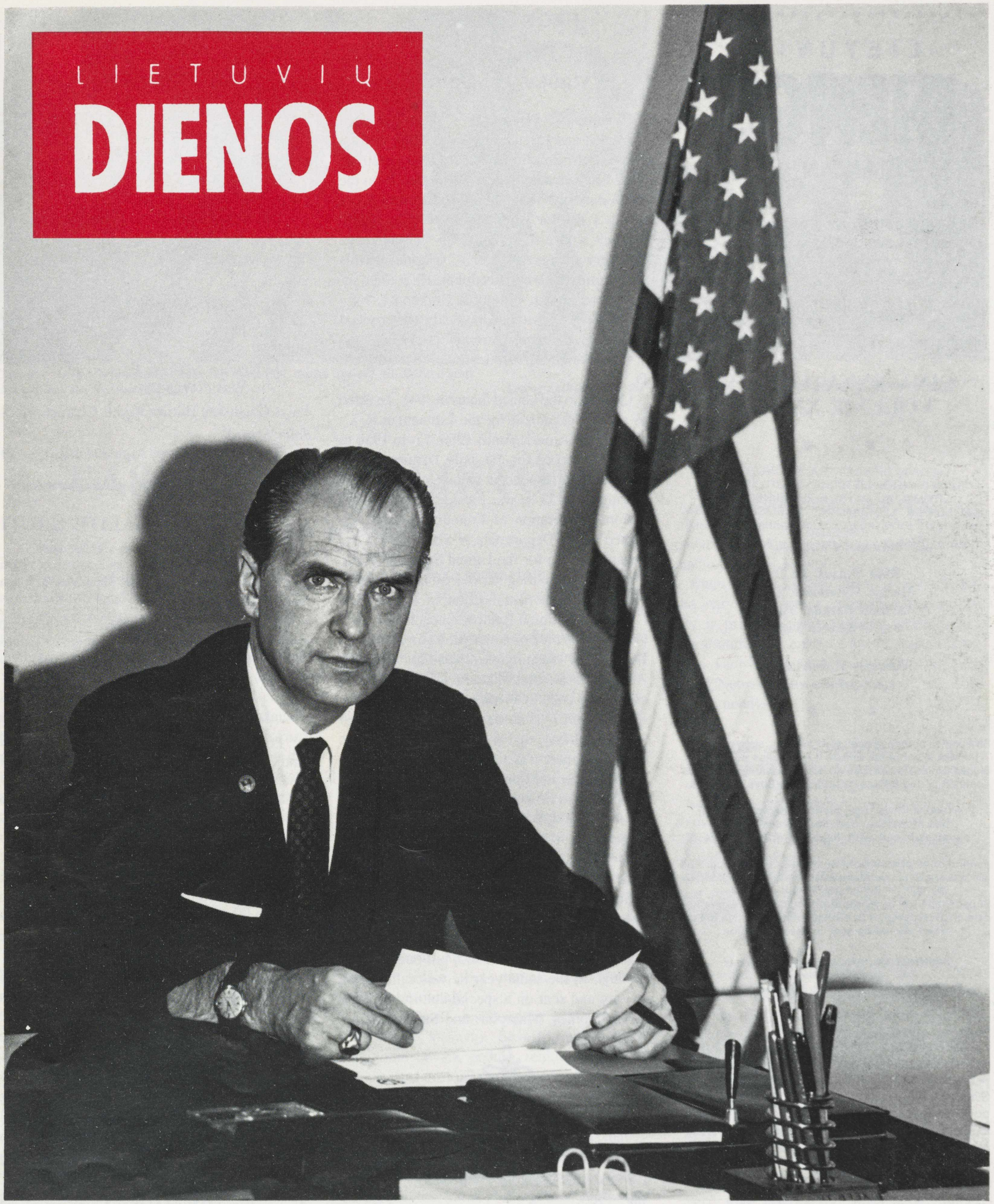

Dr. Vytautas A. Dambrava — diplomatas, visuomenininkas, žurnalistas

LITHUANIAN DAYS

FEBRUARY 1987

1987 M. VASARIO MĖN.

★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★

LIETUVIŲ

DIENOS

LITHUANIAN DAYS

4364 Sunset Blvd., Los Angeles, CA 90029
Telefonas: (213) 664-2919

★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★

1987, Vasaris Nr. 2(372)
February, 1987 No. 2(372)

EINA XXXVII METAI
VOLUME XXXVII

• •

"LIETUVIŲ DIENOS" YRA SUJUNGTOS SU "KALIFORNIJOS LIETUVIU," LEISTU 1946-49 M.
"LITHUANIAN DAYS" IS COMBINED WITH "CALIFORNIA LITHUANIAN," PUBLISHED 1946-49

Redaguoja
REDAKCINĖ KOLEGIJA

Rūta Skirius, Ph.D.
Margis Matulionis, J.D.
Arūnas Barkus, M.S.
English Editorial Staff

Antanas F. Skirius
Leidėjas/Publisher

• •

Straipsniai, autoriaus pasirašyti pavarde, slapyvardžiu ar inicialais, nebūtinai reiškia ir redakcijos nuomonę
Signed or initialed articles do not necessarily reflect the opinion of the editors or Lithuanian Days magazine

Panaudojant medžiagą, prašoma pažymėti šaltinį
Use of material from "Lithuanian Days" permissible only with indication of this source

Prenumerata atnaujinama automatiškai, neiaukiant atskiro pranešimo. Nutraukdamas prenumeratą, skaitytojas administraciją painformuoja laišku
Subscription will be renewed automatically at expiration date. If subscription is to be discontinued, notice to that effect should be sent to the publication

Leidžiama kas mėnuo, išskyrus liepos ir rugpiūčio mėn.
Published monthly, except July and August

• •

"LITHUANIAN DAYS (ISSN : 0024-2950) is published monthly except July and August for $20.00 per year by Anthony F. Skirius, Publisher, 4364 Sunset Blvd., Los Angeles, CA 90029. Second-class postage paid at Los Angeles. California. POSTMASTER: Send address changes to *LITHUANIAN DAYS, 4364 Sunset Blvd., Los Angeles, CA 90029."*

• •

RATES/KAINOS

Single Copy/Atskiro nr. kaina.....$ 2.00
Yearly Subscription/Prenumerata metams..... 20.00
Honorary Subscription/Garbės prenumerata..... 35.00

Rates in **Canadian Dollars**/Kainos **Kanadiškais doleriais**
Yearly Subscription/Prenumerata metams.....$30.00
Honorary Subscription/Garbės prenumerata..... 50.00

★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★

FRONT COVER

Vytautas A. Dambrava

Vytautas A. Dambrava is a distinguished journalist and foreign service officer, born at Babinavich, Belorussia, on June 10, 1920. In 1939 he graduated with a law degree from the University of Vilnius, and in 1946 received a doctor's degree from the University of Innsbruck with a dissertation on "Grundzuege des Verwaltungsverfahrens" **(Fundamentals of Administrative Procedure).** He studied international law at Columbia University, New York (1950-51), at the University of Maryland Extension, Munich, Germany (1959-60), and at the Foreign Service Institute, Washington, D. C.

Coming to the United States in 1948, he acted as general organizer for the Lithuanian R. C. Alliance of America until 1950. From 1950 to 1951 he worked for the daily **Draugas** as an accredited correspondent to the United Nations. During 1952-53 he was president of the International Federation of Free Journalists. Accepted by the Department of State in 1951, he began working for the United States Information Agency, holding various offices: Voice of America, Lithuanian Section in Washington (1951-52); Munich Radio Center in Germany (1955-60); Voice of America, Latin American Division in Washington (1960-65); Voice of America in Saigon, Vietnam (1965-67) at the same time taught German at Saigon University. From 1967-69 he was attache at the United States Embassy in La Paz, Bolivia. In June 1969 Dambrava was assigned consul and public affairs officer to Monterey, Mexico; in 1971-74 public affairs officer and 1st secretary and advisor to the US Embassy in Buenos Aires, Argentina; in 1974-77 education and cultural affairs director to the the US embassy in Argentina. 1977-80 director of communications and official spokesman for the US Embassy in San Salvador; in 1980 public affairs officer in Tegucigalpa, Honduras.

Dambrava retired in 1980, but only for few months. In the same year he was called back to duty and sent on a special cultural mission to Philippines, Malaysia, and Singapore.

BACK COVER

Isa Lake, Yellowstone National Park, Wyoming, 1965.

Photo by —Algimantas Kezys

***

Isos ežeras Yellowstono Parke, Wyoming, (1965)

Nuotrauka —A. Kezio

TURINYS/CONTENTS

LIETUVIŠKOJI DALIS

Vytautas Dambrava.....2
Vasario Šešioliktoji.....3
Juozas Kojelis
Dambrava — rezistencijos žmogus.....4
Lietuvos pogrindžio poezija
Gyvenimo šventė..... 9
Pr. Dom. Girdžius
Po Maironio saule.....10

ENGLISH SECTION

Henry L. Gaidis
Lithuanian Military Forces in World War II.....12
Balys Gajauskas Human Rights Champion..18
John Skirius
The Photographs of Algimantas Kezys. 19

****

L.D. KNYGYNE GALITE GAUTI

B.Švietimo skyriaus išleistas šias knygas:
"Lietuviais norime ir būt," vadovėlis lietuviškai nekalbantiems. Parašė Danguolė Tamulionytė. Kaina $20.00, persiuntimas $2.00.

"Mano Žodynas"—Richard Scarry. Daugiau kaip 1400 pavadinimų. Spalvotos iliustracijos. Vaikams išmokti lietuviškai. Kaina $6.00 (paštas $1.50). Užakyite L.D. knygyne.

L.D. išleistos plokštelės

"Poezija ir Proza," skaito autoriai Pulgis Andriušis, Bernardas Brazdžionis, Antanas Gustaitis ir Stasys Santvaras.

Muzikinius įtarpus parašė ir įskambino Julius Gaidelis. Aplanką piešė Alfonsas Docius. Kaina $5.00 (persiuntimas $1.00).

Lietuvių kompozitorių dainų rečitalis, įdainavo Stasė Klimaitė, sopranas. Akompanavo A. Kučiūnas. Kaina $5.00, su persiuntimu $6.00.

*

VERTINGOS DOVANOS

Vestuvėms, sukaktuvėms, vardadieniams, gimtadieniams ar kitoms progoms

Lietuviški audiniai: takeliai, juostos, kaklaraiščiai, juostelės ir knygos. Medžio išdirbiniai: koplytėlės, dekoratyvinės lėkštės, statulėlės.

Dar turime keletą

"Day of Shame" parašyta Algio Ruksėno. Tai Simo Kudirkos žygio gyvenimo istorija.

Išleista David McKay Company, Inc., New Yorke. 368 pusl., gausiai iliustruota. Kaina $8.95 (persiuntimas $1.50). Gaunama:

LIETUVIŲ DIENOS
4364 Sunset Blvd., Los Angeles, CA 90029
Telef.: (213) 664-2919

****

Colonia Rovar, Venezuela. Jaunieji lietuviai daina palydi El Salvadoran išvykstantį Dr. V. Dambravą (1977 m.).

Young Lithuanians in Venezuela sing their goodbyes to Dr. Dambrava (1977).

VASARIO ŠEŠIOLIKTOJI

Pareiga ar pramoga

Vasario Šešioliktoji — Lietuvos nepriklausomybės šventė, kurioje minime Lietuvos valstybės atkūrimą, iškovotą žodžiu, raštu ir ginklu. Jos reikšmės nereikia aiškinti lietuviui, kuris dar atsimena kada Lietuva buvo ''ir tamsi ir juoda'', po caristinės Rusijos letena, būdama jos imperijos dalimi: apie tos šventės reikšmę gali už mus daugiau pakalbėti tie, kurie pergyveno pirmojo pasaulinio karo revoliucijas, caro galybės žlugimą ir kovas dėl lietuvių tautos nepriklausomybės ir suverenumo atkūrimo. Tų, pirmųjų, atbudusios tautos ir atkurtos valstybės mohikanų dar ne vienas ir ne šimtas yra gyvų mūsų tarpe.

Pagaliau netrūksta ir tų, kurie su entuziazmu stojo į tautos kultūros, ekonomijos ir administracijos darbą atgimusioje valstybėje. Tai istorija. Bet ne visa pageltusiuose popieriaus lapuose, o dalimi gyva širdyse ir lūpose.

Vasario Šešioliktosios minėjimas — tų kovotojų ir darbuotojų idealo įsikūnijimo minėjimas. Vasario Šešioliktoji — nesunaikintos ir nemirusios tautos laisvės siekių išsipildymas ir **urbi et orbi** paskelbimas. 1918-ųjų metų Vasario Šešioliktoji — deklaracija visam pasauliui, kad, štai, Lietuvos valstybė stoja į kitų Europos valstybių tarpą. Ir ilgai netruko, kad viena po kitos, ją esančią **de fakto** pripažintų **de jure** lygiateisiu Europos valstybių nariu.

Antrasis pasaulinis karas išjudino pasaulį iš pamatų ir sujaukė visą gyvenimą, Lietuvą, kaip ir kitas pabaltijo valstybes — Latviją ir Estiją — ištiko skaudus likimas.

Nekartą, desperacijos apimti, klausėme: kodėl? Kodėl? Vienas iš atsakymų būtų: dėl to, kad ji yra kryžkelėje Rytų ir Vakarų; kad ji buvo ant kelio didžiųjų galybių grumtynėse. Todėl ji kentėjo (ir kenčia) kalta be kaltės, kad ji yra maža, kad, kaip toj pasakėčioj — avelė silpna, o vilkas alkanas.

Vasario Šešioliktos programose visa tai minime, norėdami parodyti, kad neužmiršome nei džiugių 22-jų nepriklausomo gyvenimo kūrybos metų, nei tautos skaudaus likimo naujoje, dar žiauresnėje komunistų hegemonijos vergijoje; kad laisvuoju gyvenimu naudodamiesi, norime skelbti laisvajam pasauliui tėvynės skriaudas ir kančias ir pavergtos Lietuvos ir visų lietuvių laisvės troškimą.

Spaudoje yra kilęs susirūpinimas dėl Vasario Šešioliktosios programų trafareto, nuobodulio paįvairinimo, nusiskundimų, kad į juos nesilanko jaunimas, kad ir kai kurie vyresnieji ''atšąlą''.

Minėjimų iškilmės pagrinde su pamaldomis, vėliavų pakėlimu, oficialiomis kalbomis ir rezoliucijomis, negali ir neturi būt nustelbtos nereikšmingais, bet dėmesį traukiančiais pasilinksminimais.

Tuoj po karo, kai daugelis gyvenome dar Europoje, Vasario Šešioliktosios dieną minėjome beveik gedulo ženkle, drausdami šokius ir balius, kurie nepriklausomoje Lietuvoje būdavo minėjimo dalimi. Dabar, daugiau kaip po 40 metų daug ką pamiršome ir vėl pasigendame linksmybių, įdomybių, pajaudinimų, pramogų. Yra laiko pramogoms, raskime laiko ir pareigoms. Nemaišykime šventų pareigų su tuščiomis pramogomis. Jei norime gerinti, įvairinti programas, raskime naujų aspektų joms patobulinti. Tokių gerų ženklų jau yra. Tarp kitų paminėtina Los Angeles lietuvių kolonijoje surengta šių metų minėjimo programa, kurios aspektu buvo dėmesio atkreipimas į lietuvių kalbos naudojimą mūsų gyvenime ir į informacijos reikšmę. Savo kalboje konsulas V. Čekanauskas paminėjo porą kurjozinių pavyzdžių, kokių dar pasitaiko svetimųjų informacijoje apie Lietuvą.

Antai ''Los Angeles Times'' (Nov. 12, 84) red. narys iš Varšuvos, rašydamas apie Solidarity ir prisimindamas Lenkijos padalinimus, ima ir atiduoda Lenkijai Lietuvą, kurią Pilsudskiui vadovaujant užėmė ir išlaikė iki 1939 metų. Nepriklausomos Lietuvos po I pas. karo taip ir nebuvo!

> *''1920 metais, sulaikius naujai suorganizuotos sovietų raudonosios armijos invaziją, karinės jėgos, vadovaujamos prieškarinio anti-komunistų vado Josefo Pilsudskio, užėmė Baltijos valstybę* **Lietuvą** *ir didelės Sovietų Sąjungos vakarines sritis, kurios liko* **Lenkijos dalimi** *iki tol, kol Maskva jas atsiėmė pagal 1939 metų pasirašytą Nepuolimo sutartį su nacine Vokietija''.*

''Council of Europe'' (16 Dec., 1986) pranešime apie Baltijos valstybes (autorius Mr. Van den Bergh) taip šneka apie situaciją, susidariusią po Lietuvos **savanoriškos** valdžios egzilės:

> *''Politinei tuštumai užpildyti, kuri atsirado po savanoriškos valdžių egzilės, 1940 metų liepos 21 d. greitomis išrinkti, komunistų dominuojami parlamentai, nutarė įkorporuoti tuos tris kraštus į Sovietų Sąjungą''.*

Štai kiek išmano tie, kurie neva rūpinasi pavergtų tautų teisėmis ir kaip informuoja pasaulį.

Ir tai ne vienintėliai faktai reikalauja korektūrų. Skleidžiama disinformacija Lietuvos laisvės bylą tik sunkina. Mūsų visų pareiga į tai reaguoti ne tik Vasario 16-tosios proga.

DAMBRAVA — REZISTENCIJOS ŽMOGUS

JUOZAS KOJELIS

"Kaip žmogus Amerikoje pasikeitė!", ne kartą išgirstame balsus, charakterizuojančius savo senus pažįstamus, "Lietuvoje buvo veikėjas, visuomenininkas, idealistas, Amerikoje gi išdavė savo turėtus idealus, užsidarė savo ekonominių poreikių patenkinimo kiaute, nesirūpina savo šeimos lietuviškumu ir Lietuvą visai užmiršo". Su kiek kitais variantais tokie priekaištai daromi kai kuriems mokytojams, kunigams, kariams ir įvairių kitų profesijų žmonėms.

Iš tikro vargu šio tipo žmonės savo idealus yra išdavę. Greičiausiai jie jų niekad nėra turėję. Anais laikais tų idealų išpažinimas juos kaip nors kompensavo: įsiteikimu viršininkams, įtaka visuomenėje, aukštesne tarnyba, didesne garbe. Anais laikais savo tikrąjį dvasinį veidą jie buvo pridengę idealizmo skraiste, kol tas tariamas idealizmas nešė jiems praktišką naudą;, dabar skraistė nusiimta, nes "idealizmas" naudos nebeduoda. Teisingai dr. Juozas Girnius kažkurioje savo knygoje yra išsireiškęs, kad kas paneigia dabartį, kartu paneigia ir praeitį.

Vilnius, Lietuva. Po trisdešimt šešerių ilgų nesimatymo metų, dr. Dambrava susitinka su Sibire kentėjusiais išlikusiais šeimos nariais. Iš k.: gydytojas-chirurgas Gediminas Dambrava, matematikas-fizikas Kęstutis Dambrava, motina apolonija, dr. Vytautas Dambrava ir anglų kalbos mokytoja Vita Dambravaitė-Sluckienė. (1977 metų gruodis).

In Vilnius, after being separated for 36 years, Dambrava meets with family members who survived exile to Siberia. From l.: Dr. Gediminas Dambrava, Kęstutis Dambrava, V. Dambrava's mother Apolonija, Vytautas Dambrava, Stasys Dambrava and Vita Dambravaitė-Sluckienė (December, 1977).

Kolumbo šventės proga, dr. V. Dambrava, vienintėlis užsienietis, Venezuelos prezidento dr. Luis Herrera Campins apdovanotas Diego de Losada ordinu.

In 1984 Dr. V. Dambrava became the only foreigner to receive the order of Diego de Losada.

"Tokį Dievulis mane sutvėrė"

Tikras idealistas, patekęs į naujas gyvenimo sąlygas nesikeičia, nors jo idealizmas kartais turi reikštis naujomis formomis. Prie tos rūšies idealistų priklauso ir dr. Vytautas Dambrava. Būtų galima pasakyti, kad jo idealistiniai proveržiai tolydžio stiprėja, tarsi eidami lenktynių su pragyventų metų skaičiumi. "Nors jau sulaukiau garbingesnio amžiaus, bet amžinai esu neramus, nepatenkintas, ieškodamas naujų kelių, — gal net naujos konkrečios misijos. Tokį Dievulis mane sutvėrė" (iš laiško). Tas nerimas, nepasitenkinimas darbo rezultatais, naujų kelių ieškojimas kontrastu atsimuša į veikėjų laivelius, kurie išrašyti patraukliais šūkiais, bet vos juda, nes stumiami blizgančiais, bet siaurais garbės irklais. Neužkabina vandens masės, ir tiek.

Ne garbės troškimas, bet rezistencinis nerimas stumia Vytautą Dambravą į veiklą, į naujų kelių ieškojimą. "Bet kokį projektą vykdydamas, aš žodžio 'nuovargis' nepažįstu. Kol vežimą tempiu — o čia reikia visą laiką

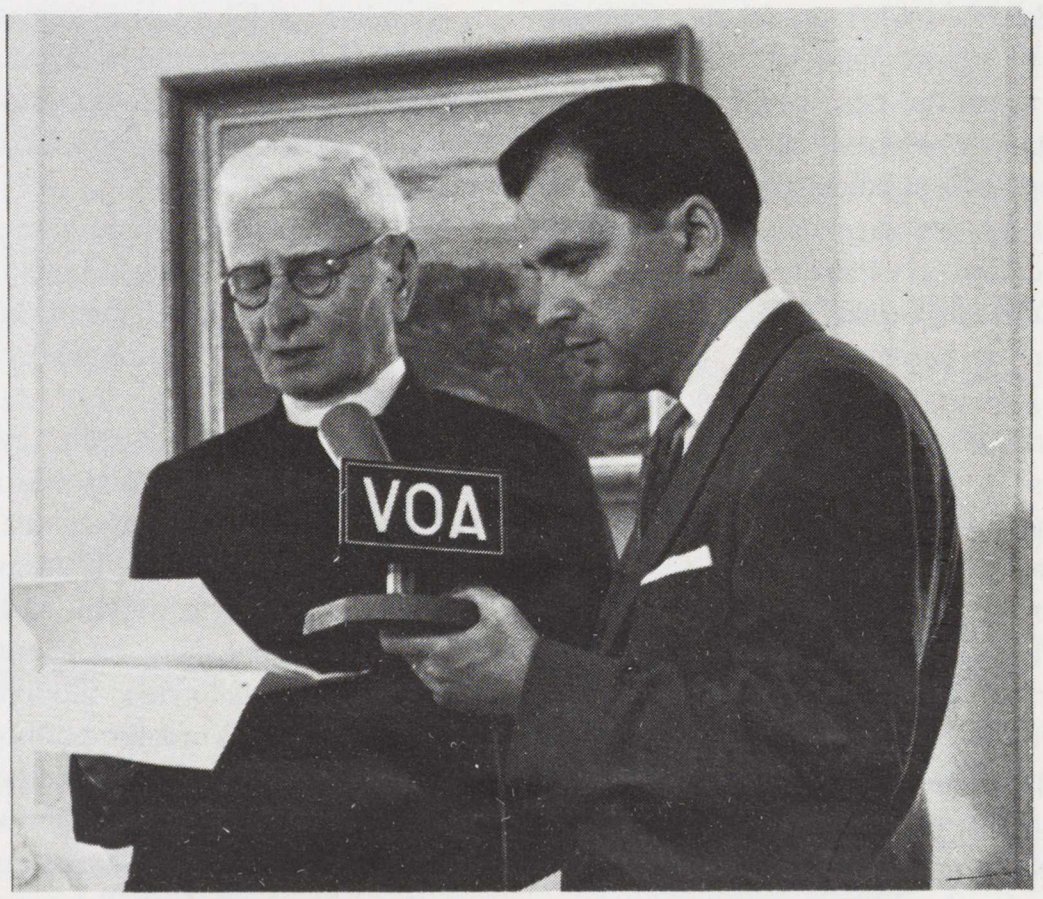

Lugano, Šveicarija. Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo akto signataras prelatas Kazimieras Šaulys daro pareiškimą Lietuvai Baisiojo Birželio masinių deportacijų minėjimo proga (1959).

A signatory of Lithuania's Declaration of Independence Msgr. Kazimieras Šaulys with reporter V. Dambrava broadcast to Lithuania in 1959.

Washington, D. C. JAV Informacijos Agentūros direktorius Edward R. Murrow apdovanoja Amerikos Balso Lotynų Amerikos Divizijos Produkcijos departamento viršininką dr. Dambravą diplomu ir medaliu už tarnybinius nuopelnus (1962).

In 1962 the director of the US Information Agency Edward R. Murrow presents to Dr. Dambrava a commendation and medal for his outstanding services as executive producer, Latin American division, of Voice of America.

1984.III.4 šv. Kazimiero—Vasario 16 minėjimo dalyviai San Casimiro miestelyje, Venecueloje. Iš k.: kardinolo pavaduotojas vyskupas Miguel Delgado Avila, celebrantas; dr. Vytautas Dambrava, VLB Kr. Vald. pirm.; Juozas Kojelis pagrindinis šventės kalbėtojas; Luis Emilio Chaverra, San Casimiro parapijos klebonas.

Bishop Miguel Delgado Avila, Dr. Vytautas Dambrava, Juozas Kojelis, Luis Emilio Chaverra pastor of San Casimiro parish where St. Casimir's Day and Lithuanian Independence Day were co-celebrated on March 4th, 1984.

tempti į kalną — ieškau visų būdų, naudoju visas išmones, negailėdamas laiko ir jėgų. Pasiekęs kalno viršūnę ir baigęs darbą, aš tada jaučiuosi ir pavargęs, ir kiek melancholiškas, ir net nusivylęs. Kai kiti dainuoja, linksminasi ir šoka, vieni kitus sveikindami, aš visuomet rezultatą priešpastatau savo turėtai vizijai, kartodamas sau: aš daugiau norėjau, mes daugiau galėjom'' (iš laiško).

Amerikos diplomatinėje tarnyboje

Dr. Vytauto Dambravos asmenyje turime vienintelį Amerikos diplomatinę mokyklą išėjusį lietuvį diplomatą. Šiai tarnybai Vytautas turėjo gerą teoretinį pasiruošimą: Lietuvoje — teisių mokslų diplomas Vilniaus u-te, Austrijoje — teisių mokslų doktoratas Innsbrucko u-te, Amerikoje — tarptautinės teisės studijos Columbia u-te.

Lyg prieangis į diplomatinę tarnybą buvo jo darbas Amerikos Balse Muenchene, o paskui Washingtone, pradžioje kaip lietuviškos programos redaktorius, paskui kaip Specialių Įvykių Tarnybos viršininkas Europoje ir Lotynų skyriaus produkcijos vadovas didelių politinių krizių metu (Bay of Pigs, Kubos raketų, Kennedy nužudymo ir kt.) Washingtone. Jam teko daug keliauti, susitikti ir pažinti daugelį pokario pasaulio valstybininkų, politikų, kultūrininkų. Dalyvavo NATO, SEATO, pirmojoje tarpt. atominės energijos komisijos ir kitose konferencijose. 1965, išlaikęs reikiamus egzaminus, valstybės sekretoriaus buvo paskirtas diplomatinei tarnybai. Įvairias pareigas yra ėjęs Amerikos ambasadose Bolivijoje, Argentinoje, Venezueloje, El Salvadore, Hondure. Meksikoje yra buvęs Amerikos konsulu. Į pensiją, sulaukęs 60 metų, išėjo ambasados patarėjo laipsnyje. Už tarnybinius nuopelnus kelis kartus apdovanotas Amerikos vyriausybės (tris kartus Vietname), gi Bolivijos prezidentas suteikė aukščiausią to krašto — Andų Aro riterio laipsnį, o Venezuelos prezidentas — Simono Bolivaro medalį. Įvairiais garbės raštais, žymenimis ir diplomais Amerikoje ir kituose kraštuose apdovanotas daugelį kartų.

Savo diplomatinės karjeros metu Vytautas Dambrava buvo Amerikos diplomatas, o kartu ir lietuviškas ambasadorius. Niekas net nežinojo apie Dambravos ambasadorystę, o jis visur, kur tik galėjo kėlė Lietuvos klausimą, informavo amerikiečius ir įtakingus asmenis bei spaudą tuose kraštuose, kuriuose gyveno. Rengdavo Lietuvos nepriklausomybės ir šv. Kazimiero švenčių minėjimus net ten, kur lietuvių visai nebuvo. Pav. Vasario 16 dienos minėjime El Salvadore 1979 dalyvavo Amerikos ir Peru ambasadoriai, San Salvadoro vyskupas, kiti aukšti dvasiškiai, didžiųjų laikraščių redaktoriai ir t.t.

Berchtesgaden, Bavarija. Lietuva nebuvo užmiršta dr. Dambravos pasikalbėjime su Lady Baden-Powell. Jos vyras, Lord Badem-Powell, yra pasaulinės skautų organizacijos įsteigėjas (1959).

Lithuania was not forgotten in the interview with Lady Baden-Powell, in Berchtesgaden, Bavaria, 1959. Lord Baden-Powell is the founder of the Boy Scouts.

Caracas, Venezuela. Amerikos ambasadorius George W. Landau pristato dr. Dambravą NATO Atlanto srities vyriausiam sąjunginkų karinių pajėgų vadui admirolui Wesley McDonald (1984).

Ambassador George W. Landau introduces Dr. V. Dambrava to Adm. Wesley McDonald, Commander of NATO forces in Atlantic.

La Paz, Bolivija. Dr. Dambrava su Bolivijos prezidentu generolu Rene Barrientos. Linksmesnis momentas priėmime pas respublikos prezidentą (1968).

La Paz, Bolivia, 1968. Dambrava relaxes with the President of Bolivia, General Rene Barrientos.

Apie šią ambasadorystę pats Dambrava taip sako:

''Profesinėje karjeroje visada save laikiau atsakingu ne tik mane priglaudusioms Jungtinėms Amerikos Valstybėms... bet lygiai ir Lietuvai... Amerikos ambasadorius Buenos Aires, John David Lodge (vėliau ambasadorius Šveicarijoje) mano prisirišimą prie savo kilmės krašto oficialiai iškėlė kaip garbę Lietuvai ir lietuvių tautai, iš kurios esu kilęs, o drauge didelį laimėjimą Amerikai, kurios piliečiu tapti lėmė likimas. Tik šia prasme aš drįstu kukliai tarti: esu rezistentas ir remiu kiekvieną bičiulį kovotoją.''(''Į Laisvę'', 1985, gruodis).

Tarnybiniai įvertinimai

Būdamas Venezueloje, rašantysis turėjo progos pasižiūrėti į dr. V. Dambravos archyvą, kuriame užtiko pluoštus įvertinimo, pagerbimo ir padėkos raštų, diplomų, žymenų ir medalių, gautų iš Amerikos ir kitų kraštų vyriausybių. Kad tai nebūtų tušti žodžiai, verta su kai kuriais išrašais susipažinti.

Iš El Salvadoro:

''Iš daugelio nepaprastų talentų, kuriuos Vytas parodė, labiausiai išsiskiria jo nuopelnai ambasadoriui, kaip labiausiai nusimanančio ir ištikimo patarėjo... Šalia kontaktų, Vyto poli-

Vietnamas. Specialių dalinių (Green Berets) stovykla Vietkongo teritorijoje. Dr. V. Dambrava, pulkininko pakviestas svečias, panorėjęs aplankyti netoliese esančią tremtinių stovyklą (1967 m.).

Dr. Dambrava at a Green Beret post in Vietcong territory while visiting a nearby refugee camp.

tiniai sprendimai buvo taip vertinami, kad ambasadorius laikė jį nepakeičiamu ir paprastai jam duodavo patikrinti savo raportus''. ''Nuolatinio pavojaus akivaizdoje Dambravos šaltas laikymasis yra jo drąsos pažimys''. ''Jo supratimas Amerikos santykių painumo su maža, bet sudėtinga, El Salvadoro valstybe rodo jo nuostabią patirtį, išsilavinimą ir pasiruošimą''.

Iš Meksikos:

''Ponas Dambrava yra lietuvių kilmės, ir savo veiklos praktikoje su gera sėkme naudoja rafinuoto kontinento poelgius ir drąsų nuosaikumą... Jis yra generalinio konsulo dešinioji ranka... ištikimas, kilniadvasis, inteligentiškas, mokąs daugelį kalbų, patyręs, pajėgus ir, virš visko, energingas.''

Iš Vietnamo:

''Ponas Dambrava šiandien turbūt yra vienas iš dviejų ar trijų geriausių radijo programų organizatorių Amerikoje... Man neteko niekad sutikti labiau profesionalaus, įžvalgaus, estetiško ir talentingo radijo programų organizatoriaus už Vytautą Dambravą''. ''Kaip lietuvis, kurio visą šeimą rusai deportavo į Sibirą ir kuris vienintelis paspruko nuo komunizmo, p. Dambrava turi jautriai gilią pagarbą demokratinėms institucijoms ir sugebėjimą įvertinti reikšmę kasdien pasaulyje vykstančių politinių įvykių.''

Iš Argentinos:

''Dambravos lingvistiniai ir organizaciniai gabumai daro jį logišku kandidatu bet kokiam darbui bet kurioje pasaulio dalyje''. ''Kuo aš jį daugiau pažįstu, tuo aš labiau vertinu jo išskirtinus talentus... Jis įrodė, kad gali vykdyti labai atsakomingus darbus su vizija ir precizija.''

Iš Bolivijos:

''Lietuvis gimimu, amerikietis pilietybe, kilnių idealų tarnyboje... Negalima užmiršti šio autentiško kultūros atstovo. Kultūros, kuri yra jo kraujuje, išsimokslinime ir inteligencijoje''.

Iš Venezuelos:

''Naujasis attache yra pajėgus ir kvalifikuotas. Jis turi mokslų daktaro laipsnį, kalba aštuoniomis kalbomis, turi didžiulę patirtį menuose ir diplomatinėje tarnyboje. Aišku, jis tam darbui buvo parinktas kaip labiausiai tinkamas''.

Lietuviškoje visuomenėje

Išėjęs pensijon, dr. Vytautas Dambrava pasiliko gyventi Caracas mieste, Venezueloje. Reikėjo naujų kanalų, kuriais galėtų veržtis dinamiška jo dvasia. Bet Dambravai ilgai jų ieškoti nereikėjo. Iš tiesų, ir būdamas diplomatinėje tarnyboje, iš lietuviškos visuomenės nebuvo išėjęs. Visur, kur tik buvo lietuvių, palaikė su jais tamprius santykius ir visom išgalėm rėmė jų veiklą, ar tai būtų Argentinoje, ar Venezueloje. Per artimus draugus, lai-

Muenchen, Vakarų Vokietija. Dr. Dambrava daro pasikalbėjimą Amerikos Balsui Europoje su žymia artiste Rommy Schneider (1957).

Dr. Dambrava interviewing actress Rommy Schneider for Voice of America program in Munich, Germany, (1957).

Caracas, Venezuela. Vengrijos kardinolas Jozsef Mindszenty kalbasi su dr. Vytautu Dambrava jo rezidencijoje lietuviams ir jų draugams surengto priėmimo proga (1975.IV.12).

Cardinal Jozsef Mindszenty of Hungary converses with Dr. V. Dambrava at the Lithuanian reception in Caracas, April, 1975.

Dr. Vytautas Dambrava su savo viršininku ir artimu bičiuliu John Davis Lodge, Amerikos ambasadorium Argentinoje (1974).

Dr. Vytautas Dambrava with his superior and good friend U. S. ambassador to Argentina John Davis Lodge, 1974.

Dr. V. Dambrava (viduryje, priekyje) Tarptautinės Laisvųjų Žurnalistų Federacijos (Amerikos Regionalinės Unijos) pirmininkas, vienuoliką kraštų atstovaujančių žurnalistų tarpe. Iš lietuvių matyti (stovinčius): Salomėja Narkeliūnaitė, kun. dr. Tomas Žiūraitis, O. P., Kleva Vidžiūnienė ir Vincas Rastenis (1952).

Nuotrauka —V. Maželio

Dr. V. Dambrava, President of International Free Journalist Federation (American Regional Union) is seated, center, among journalists representing eleven countries. Standing in the back some of the Lithuanian representatives: Salomėja Narkeliūnaitė, Rev. Dr. Tomas Žiūraitis, O.P., Kleva Vidžiūnienė and Vincas Rastenis in New York, 1952

Photo —V. Maželis

kraščius ir knygas nebuvo nutraukęs ryšių ir su Jungtinių Valstybių lietuvių bendruomene. Visais lietuviškais klausimais jis visą laiką buvo puikiai orientuotas, tad perėjęs į ''civilį'' gyvenimą, natūraliai atsidūrė Venezuelos Lietuvių Bendruomenės vadovaujančioje viršūnėje. Netrukus tapo Venezuelos Lietuvių Bendruomenės krašto valdybos pirmininku.

Yra įvairių visuomenės veikėjų. Vieni, savo gyvenime nesutepę pirštų jokiu visuomeniniu darbu, atkakliai žodžiu ir raštu moko dirbančiuosius, savo diletantizmą paslėpę gražių žodžių ir imantrių frazių sraute. Kiti visuomeninius darbus atlieka, lyg žiaumotų ašakinę duoną — be entuziazmo, rutiniškai, atkištinai. Dar kiti — pagarbą laiko svarbiausiu atlyginimu už savo''darbą'': kad sulauktų pagarbos, dažnai vietoje darbų nepašykšti visuomenei pakišti pasigyrimų. Daugumas, tačiau, dirba iš idealizmo, rodydami daugiau ar mažiau sugebėjimų.

Vytautas Dambrava, ką daro, daro gerai. Ir labai reiklus visuomenės veiklos vertintojas priekaištų jam vargu kada galėjo padaryti. O jis dirbo ir tebedirba daug. Pastarųjų kelerių metų bėgyje jo iniciatyvos dėka buvo suorganizuota: Pietų Amerikos lietuvių kongresas, šv. Kazimiero 500 metų sukakties minėjimas, Lietuvos nepriklausomybės ir Birželio įvykių minėjimai, lietuvių sutikimas popiežiaus Venezueloje, Baltų unija, Baltijos valstybių laisvės reikalu Venezuelos Krikščionių demokratų partijos pravesta rezoliucija, egzekutyvinis direktorius ''Tarpamerikiniame institute keistis informacija'', ir daugelis kitų darbų ir įvykių. Dambravos organizuojami minėjimai, — tai ne maloniai pakutenantis panardymas savoje praeityje, bet rezistencinių pastangų proveržiai į šiuometinę Lietuvos tikrovę, kad ji būtų pakeista laisvėjimo kryptimi. Tomis progomis Dambrava nepasitenkina sau paties sakomomis prakalbomis, tautiniais šokiais ir dainomis, bet visada suranda priėjimus prie aukštųjų valdžios pareigūnų, Bažnyčios hierarchų, televizijos, radijo, spaudos. Tie įvairūs jo organizuojami įvykiai pasiekia ne tik lietuvių visuomenę, bet ir visą Venezuelą.

Savo projektams vykdyti Dambrava sugeba sutelkti dažniausiai jaunesnius bendradarbius ir įtraukti juos į planavimą, o ne vien tik į vykdymą talkininkų rolėse.

Rezistencija žurnalistikoje

Iki šiol lietuvių visuomenė nėra supratusi ir įvertinusi Dambravos vedamos kovos dėl Lietuvos laisvės tarptautinėje žurnalistikoje — rašybinėje ir elektroninėje. Nesupratusi gal dėl to, kad sunku patikėti tuo, ką vienas žmogus savo iniciatyva ir darbu gali padaryti. Dambrava lietuviškoje žurnalistikoje yra unikumas. Sunku jam surasti kitą tinkamą žodį, kai esama mėnesių, kada didžiojoje Venezuelos spaudoje pasirodo jo straipsnių daugiau, negu mėnuo turi dienų. Ir visi tie straipsniai tiesioginiai ar netiesioginiai rišasi su Lietuvos problemomis.

Savo straipsnius jis pagrindinai skelbia keturiuose dienraščiuose — ''El Universal'', ''El Mundo'', ''La Religion'', ir ''Ultimas Noticias''. Bendras tų laikraščių tiražas — apie milijonas prenumeratorių. Retkarčiais pasirodo ir kituose laikraščiuose. Maždaug 20 milijonų tautos sostinėje Caracas, Dambrava yra pasidaręs vienas iš populiariausių žurnalistų. Sostinės spauda duoda toną viso krašto spaudai, o taip pat nubanguoja ir į kitus Pietų Amerikos kraštus. Venezuela apie Lietuvą ir kitas baltiškas problemas žino geriau negu bet kuris kitas kraštas pasaulyje.

Venezuelos spaudoje pasirodę straipsniai 1985 išleisti atskiru leidiniu ''Grito de Lituana'' — (''Lietuvos šauksmas''). Šiais metais išeina ''Grito Baltico'', kur telpa 385 straipsniai. Kai kam gali atrodyti, kad ''kitakalbė spauda lietuvių tautos neapgins ir neišvaduos'', bet kas supranta kovos dėl Lietuvos laisvės realiuosius tikslus ir priemones, greičiau bus linkęs pritarti Dambravos raginimui: ''Sėkmingi bandymai patvirtina taisyklę, kad priėjimas prie krašto stambiosios spaudos mums yra įmanomas. Be abejonės, jis yra būtinas... JAV lietuviai privalo įeiti ir į didžiąją spaudą. Jei bus pasiryžimas, kantrybė ir stipri valia — anksčiau ar vėliau kelias bus surastas'' (''Į Laisvę'', 1985, nr. 95).

Kai Venezueloje vyksta lietuviškų sukakčių minėjimai ar šventės, kai Venezuelon atvyksta žymesni lietuviai, pav. vysk. Paulius Baltakis, dr. S. Goštautas, Linas Kojelis, prof. T. Venclova, Lietuvos klausimas plačiai nuaidi ir rašybinėje ir elektroninėje žurnalistikoje. Tai lemia Dambravos kontaktai, sugebėjimai, pastangos.

Malonia atgaiva padvelkia Dambravos straipsniai ir lietuviškoje spaudoje — Amerikoje, Kanadoje ir jo paties redaguojamame žiniaraštyje ''Tėvynėn''.

Dr. Vytautas Dambrava, gali sukomponuoti dainą, pavaduoti vargonininką, redaguoti laikraštį ar žurnalą, ne tik parašyti straipsnį, bet sukurti apysaką ar feljetoną; jis moka kelias kalbas, išmintingai gali vesti pokalbius su diplomatais ir aštriai pasikapoti su cinikais. Jo dvasinio paveikslo ryškieji bruožai: darbštumas, dinamiškumas, inteligencija, naujų kelių ieškojimas, aukštaitiškas atvirumas, neužsisklendžiant naujoms, kad ir kitų pasiūlytoms idėjoms, o virš visko — ištikimybė Lietuvai ir lietuviškai rezistencijai.

GYVENIMO ŠVENTĖ

Pernai metais laisvąjį pasaulį pasiekė du skaidrios minties poezijos rinkiniai iš Lietuvos pogrindžio: 1. **Gyvenimo šventė** (sonetai M. K. Čiurlionio paveikslų temomis) ir 2. **Introibo ad altare Dei** (senojo Romos Mišiolo atminimui).

Pirmąjį rinkinį sudaro 53 sonetai, kuriais autorius (ar autorė — viename moteriškoji gramatinė forma leidžia manyti autorių esant moteriškosios giminės) išsako garbę ir meilę Visatos Kūrėjui, sustojus susimąstyti žemės keliuose, pasaulio didybę ir žmogaus buitį, "pilkų dienų didingą rimtį", nuolat atsiremiant į Kūrėją žemės ir žvaigždžių, visatos saulių ir mažų širdžių".

Eilėraščiai parašyti labai sklandžia sonetų forma, visur tobulai išlaikytas ritmas, su keletu nukrypimų nuo rašomosios kalbos, geri, kai kur tobuli rimai, ko šiandieninėje išeivijos, o ir Lietuvos poezijoje vengiama. Sonetus skaitant jaučiama autoriaus literatūrinė mokykla ir neabejotinas talentas. Tai ne iš niekur išdygusio anonimo kūryba — tai viešai ar slaptai literatūriniame gyvenime dalyvaujančio darbas.

Nežiūrint visuose sonetuose to paties ritmo (kas sudaro tam tikrą monotoniją) kūriniai dvelkia retai beužtinkama mūsų šiandieninėje poezijoje (čia ir Lietuvoje) nežemiška giedra ir maldingu kilnumu.

Žemaičių kapinės

Nutilo raudos, verkiančių dejonės,
Jau niekas jūsų poilsio nedrums...
Paliko jus net mylimiausi žmonės...
Tokia pati dalis skirta ir mums.

O kryžiai budi, dieną naktį saugo,
Lydėję jus gyvenimo keliu.
Ištikimesnio ir geresnio draugo
Visam pasauly rasti negaliu...

Ramiai miegokit. Šviesios žvaigždės rymo
Ir kryžiai vis kas naktį čia budės...
Pušų griaudaus liūliuojančio ošimo
Ir ilgo sapno nieks nepavydės...

Kapų tyla.. Ir trapios gėlės žydi...
Ir mus ir jas mirtis vienodai lydi--

Žemaičių kryžiai

Į mūsų žemę šaknimis įaugę,
Viršūnę keldami ligi dangaus,
Jūs kviečiat širdį vargstančio žmogaus
Į ateitį laimingą, ramią saugią...

Žemaičių kryžiai, kryžkelių sargai,
Ištikimieji vargo žemės broliai!
Kiek ašarų jūs matėte lig šioliai,
Gilių žaizdų, negyjančių ilgai...

O, nepalikit niekad mūsų krašto,
Tėvų sodybų, klonių, pakelių!
Kas laimins triūsą mūs dienų tylių?
Kam paaukosim savo darbo naštą?

Sakyki, broli, kam gi tu guodies,
Kai gilų liūdėsį kenti širdies?...

Pilies pasaka

Yra kažkur nepaprasta pilis,
Kur grožis, laimė ir Tiesa gyvena...
Joje yra ir man skirta dalis,
Jei tik įspėsiu savo laimės dieną.

Ten spindi saulė dieną ir nakčia,
Ten visus gaubia laimė ir ramybė.
Ten neįeis jokia žmogaus kančia,
Neras kelių skriauda ir neteisybė.

Ir skuba minios šimtmečių keliais,
Ir laimės pilį vis pasiekt mėgina.
Bet tiktai tuos Valdovas įsileis,
Ko stačios kalno uolos nebaugina.

Bet nebijau! - nors kalnas ir status
Žinau kitus - atsarginius vartus!

Laivas

Kur baigsis laiko gelmės nematuotos,
Kur mano laivas inkarą išmes?
Toks vienišas ir mažas mano luotas-
Ar jam pasiekt nežinomas žemes?..

Ak, debesys, klajūnai debesėliai —
Jūs mano dienos, žygiai ir sapnai...
Visas bures ir vėliavas iškėlę,
Į laimę plaukit ilgėsio sparnais!

Į šviesų krantą laiko sriautas neša,
Į Tavo glėbį, Dieve, aš plaukiu!
Į Meilės Okeaną — skurdo lašas,
Kad jau banguočiau amžinai sykiu...

Greičiau, greičiau... Jau kraštas netoli
Tu mano ilgėsį suprast gali!

SAULĖS SONATA—ALEGRO

Išniro iš šešėlių šviesūs bokštai,
Suskambo rūmai saulės sklidini.
Juose šiandieną paviešėti trokštu.
Kur Tu, manoji saule, gyveni!

"Tebus šviesa!" — ir saulių miriadai
Liepsnos lyg aidas valios amžinos...
O Paukščių Takas šviečia man ir veda
Į saulių Saulę amžinos dienos.

Žvaigždžių tyla kartoja Tavo vardą,
Ir saulės dega Tavo ugnimi!
Visas tamsybių užtvaras išardo
Tylos garsai į sielą krisdami...

Ėjau ieškoti, kur Tu gyveni,
O Tu buvai, o Tu esi... manyj!

SAULĖS SONATA — ANDANTE

O palaimingoji Gyvybės Saule,
Paberki pluoštus savo spindulių!
Pažadinki gyvenimui pasaulį,
Atverki miegančias akis gėlių!

Tegu pasrūva skambantys upeliai,
Ramybe ošia snaudžiantys miškai,
Tešlovina Tave miškų paukšteliai,
Sužydę sodai ir javų laukai.

Gyvybės spinduliai apsupo žemę.
Sutrūko tankūs debesų tinklai!
Šviesa į širdį pažvelgė neramią —
Pabėgo tamsūs pikto gaivalai...

Suspindo saulė sieloje skaisčiau,
Ir šviesoje aš Šviesą pamačiau.

SONATA — SCHERZO

Gyvenimas — tai tik drugelių šokis,
O gal tik aidas vakaro dainos?..
Kas jį pažinti ir suprast pamokys,
Kas jo mįslingas paslaptis žinos?

Nusidriekė į tolį saulės takas,
Pastojo jį klastingi vandenai...
Saulėlydžių ugnim lelijos dega!
Aš — nesustodama — skubu tenai!

Skubėk, drugių procesija, į mirti
Jau vienadienė puota pabaigta!
O man į Saulę reikia nusiirti,
Man ne drugelio laimė paskirta.

Nutiesiu tiltus per klampias bedugnes.
Nesuvilios manęs vakarės ugnys!

SAULĖS SONATA — FINALE

Kokia tyla!.. Sustingęs varpas tyli,
Karaliai miega, amžių užmiršti ——
Paskendo sostai laiko marių gyly...
Kiti valdovai. Ir laikai kiti.

Kas kartą gimė — mirčiai nusilenkia.
Nutyla meilės ir džiaugsmų varpai,
Juos užmiršties voratinkliai pridengia,
Pasaulio garbę paslepia kapai...

Spindės vėl žvaigždės, tolimos neramios,
Vėl skaisčios saulės degs ir spinduliuos
Kas pasigęs gražiosios mūsų žemės —
Mažytės dulkės milžinų keliuos?..

Bet žmogui lemta pergyvent kapus, —
Aš dar išgirsiu skambančius varpus!

IŠ"ZODIAKO ŽENKLŲ" CIKLO MERGELĖ. I.

— Kas tavo jauną žvilgsnį paviliojo?
Ar neužtenka žemėje žiedų?
Pažvelk, kiek jų pražydo tau po kojų!..
— Juose aš savo laimės nerandu...

Štai — mano vardą žvaigždėmis išrašė
Aukštam danguj nematoma ranka!
Ir veltui gundė žemė, meilės prašė —
Mane pagavo jos žvaigždžių trauka!

Paliksiu taką, kur lelijos žydi.
Ir skrisiu sielos ilgesio sparnais!
Dangau, palaiminki mergelės skrydį,
Užbūręs širdį toliais mėlynais!

Atverk vartus į amžiną jaunystę,
Į Grožio sodus, kur žiedai nevysta!

IŠ "ZODIAKO ŽENKLŲ" CIKLO MERGELĖ II

— Kas tu tokia, tyli nežinomoji?
Kur tylią naktį pievomis brendi?
Neatsakai... Tik ilgesingai moji,
Atsakymą paslėpusi širdyj.

Gal tu — švelnumas? Gal gėlyno siela?
O gal tėvynė mano — Lietuva?..
Bežodę mįslę, tavo veidą mielą —
Užliejo didžio ilgesio spalva...

Kas tu esi? Be atsako ištirpo
Spėliojimai ir klausimai visi.
Žvaigždžių žvaigždėm tavasis vardas virpa
Tu mano sielos ilgesys esi!

Kas tu bebūtum, nuostabi mergele,—
Mus tavo žvilgsnis į aukštybes kelia!

Rašytojas Pr. Dom. Girdžius yra parašęs 18 esių (essay — apibraižų), vardu "Nuo arklo prie lyros", kuriose nagrinėja Lietuvos XIX a. pabaigos ir XX a. pradžios kultūrinę-religinę, politinę-ekonominę būklę ir Maironio kūrybą bei jos reikšmę toje panoramoje. Knygos paraštėje sakoma: "Kai valdė maskoliai, o rašė Jonas Mačiulis-Maironis"

Atsisakęs konvencionalaus laikotarpio bei kūrybos nagrinėjimo autorius eina savitu keliu — jis atviru žodžiu ir drąsiu stiliumi veda pokalbį su skaitytoju, lyg su artimu bičiuliu, išmanančiu ne tik apie lietuvių, bet ir pasaulinę literatūrą; kalbasi su skaitytoju apie tai kas retam bėra žinoma iš gyvenimo, kas daugumai bėra istorija, pasaka ar padavimas, kaip ir pats dainius Maironis — "poetas iš Dievo malonės", pralenkęs savo epochos eiliuotojus.

Maironio poemos "Nuo Birutės kalno" pasirodymo proga spausdiname vieną esę apie poeto išlikimą literatūroje (bibliotekoje, mokykloje) ir gyvenime-tautoje.

Pr. Dom. Girdžius

PO MAIRONINE SAULE

Jei tu dar gyvas, kai seniai jau kaip miręs, kai net tavo vardas jau nežinomas, jei nors viena tavo eilutė dar užsilikusi, tai in virtue of irrationality, moderniško meno kritikai sako. Ar Quintus Horatius Flaccus tai žinojo? Nežinojo, jei prieš du tūkstančius metų rašė, jog tol jis bus žinomas, kol pontifex maximus vaikščios į Kapitolių, lydimas vyriausios vestalės. Poetas apsiriko. Nuo Konstatino Didžiojo vyriausias kunigas nustojo lankyti Kapitolių, lydimas vaidilutės, po tūkstanties metų iš Kapitolio Ožkakalnis pasidarė, o Horacijaus sermones tebegyvena. Jei Torquato Tasso šiandien bibliotekos ilsisi, nustojęs vilties sulaukti skaitytojų, Horacijaus kūryba po dviejų tūkstančių metų gyva ir bibliotekose, ir mokyklose. Ar tai in virtue of irrationality?

Klasikai sako, kad Horacijaus atveju idėjų visuotinumas ir formos grakštumas padarė jo kūrybą aktualią ir gyvą. Meistriškumas čia daugiau lėmė nei irracionalumas (o iš kur tas meistriškumas, paklaus psichiatras, be abejo). Reikia ir vieno, ir kito, sutikime. Prisideda dar ir kūrybos populiarumas, kad ne vienam kitam ji patinka, o daugumui. Amžių padidina, bet tik ribotam laikui, kol laiko koloritas užgožia kantišką universalumą, o kartais net virtuoziškumą. Kad laiko koloritas užgožia, tam suprasti labai tiktų mūsų Maironis. Kam čia tas grandioziškas žodis — užgožia? Kad laiko koloritas kitų kūryboj ne toks didelis ir neprašomas į akis nesimeta.

kad daugiausia nulemia kūrėjo talentas, o viskas kita tik prisideda, tai tiesa moderni ir klasiška. Maironio atveju reikia vėl kartoti, ką raudonasis Korsakas pasakė—pataikė. Laiko koloritas toks didelis, tiek daug prisidėjo, kad poetas pasidarė populiarus ir visų mėgiamas. Temos patiko skaitytojams ir kritikams. O vėliau tik skaitytojams, kai kritikų tarpe atsirado pasigendančių tikrojo meno.

Estetinės krypties pradininkai. Gustaitis, Vaitkus, Mykolaitis-Putinas, turėjo ne mažesnį talentą kaip Maironis, o jų universalumas ir formos subtilumas tokios pasisekimo žmonėse neturėjo: seniai pamėgtų temų skaitytojui reikėjo. Ir idėjų. Kad idėjos didžios, religinės ir patriotinės, pasakė pats Maironis, tik tos idėjos kyla iš laikotarpio dvasios jo lyrikoj.

Vis tiek Maironis šimto metų jau sulaukė, liaudy dainuojamas mokyklose skaitomas ir aukštinamas; Mykolaitis-Putinas bibliotekose juda, o kaip su Motiejum Gustaičiu, estetu, eruditu, Maironio amžininku?

Ką laike išgyvenam, pakartoti negalim. Nei žmonės, nei tautos. Turi būti kas nors naujo. Atominę bombą atradus, negalės parašyti Dieviškosios komedijos joks rašytojas, nors turėtų tą patį talentą ir tikėjimą, kokį Dantė turėjo. Aušros sukaktį minint, galime tik prisiminti, lyginti buvusį tautos laisvės ilgesį, bet laiko koloritas šiandie bus visai kitas.

Mūsų tautos pomaironiniai pirmieji amžiaus metai prasidėjo, kai caras sosto neteko. Nuo tada, kai vokiečiai pasiūlė į karalius ne kitą carą, bet princą Urachą. O tikrai pajutome, kad kitaip gyvename, kai pradėjom mokytis lietuviškose gimnazijose, kai įsikūrė mūsų universitetas su profesoriais ir keliais fakultetais.

Ar pirmieji mokiniai, kalbą jau lietuviškai, juto ar nejuto, jog buvo didelė stoka mokykloms gerų mokytojų? Buvo tik šiokių tokių. Rusišką miesto mokyklą baigusių, prie Saulės kursų egzaminus šiaip taip išlaikiusių, bet buvo ir apdovanotų caro aukso medaliu. Toks per algebros pamokas už lentos prie krosnies suprasdavo nematęs, ką mokinys lentoje rašo. "Ką jūs ten rašote,— sakydavo,— nereikia kvadrato ženklo ant radikalo". Kai žiemos būdavo šaltos, raudona nosim krapailiojančiam mokytojui pataikaudami, mokiniai ir ugnelę klasėj iš šakalių susikurdavo, pakepdavo mokytojui keletą bulvių, nes vargšas namie neturėjo ko valgyti, algelę pragerdamas. Bet mokiniams buvo geras. Negirdėdavo, ką kas iš klasės savo draugui sako, tik numanydavo už lentos šildydamasis, ką kas lentoje rašo. Nė vienam nėra parašęs blogo pažymio. Ne veltui aukso medalį gavo.

Atrodo, kad mokiniai nenorėjo geresnių mokytojų. Nepasigedo taip vadinamų pedagogų, nė auklėjimo pamokų. Vieni buvo tokie godūs mokslo ir žinojimo, kad iš vadovėlio pantagrueliškai išmokdavo: iš pradžios, atgal ir iš vidurio. Jei gerai išmokti abėcėlei Pranciškaus Rabelais Pantagrueliui kelių metų reikėjo, musiškiams užteko kelių mėnesių. Kitiems, ypač vyresnio amžiaus vaikams, daugiau rūpėjo meilė, politika ir mėgėjiški vaidinimai.

Katalikiškų partijų lyderiams buvo bepigu, retai jiems kas koją pakišdavo. Blogiau — socialistams. Jų mėgiamiausia tema buvo klebonas. Pakabintas prie špitolės durų, švariai nusiskutęs, apsitempęs sutaną, su botagu rankoj špitolninku savo palivarką arė. Špitolninkai ir klebonas dar miegodavo, kai mokiniai pirmieji sužinoję, nuvydavo nuo špitolės durų artoją. Sunkiau būdavo su atsišaukimais. Demagogijos mašinos gerai nežinant, atsitikdavo, jog prieš atsiklausiant bažnyčios maršalkos, sueidydavo dorus ir išmintingus žodžius savo partijos. Kartais reikėdavo ir in flagrante veikti: kalbėtoją nuo statinės nuversti arba patraukti padėklo vieną koją, kai demagogas rankomis mostaguoja apsiputojęs.

Vienas, kelerius metus bandą ganęs, mokėjo kaip šuva skalyti, jaučiu bliauti ir taip nusižvengti arkliu, kad širdis pašokdavo iš baimės, rodos, kas ims ją ir perdurs. Jei demagogo nepavykdavo perrėkti bliaunant, tai vaikinas ausį rėžiančiu balsu nusižvengdavo. Tada klausytojai savo arklių žvalgydavos, o kalbėtojas baigdavo įtaigaudamas, kad valstiečių gaudytojų partija pati geriausia. Mokiniai būdavo siunčiami net į kaimus balsų gaudyti. Sokratišku metodu nereikėjo naudotis, tik viską žadėti a priori. Taip darydami mokiniai pasiruošdavo demagogo tarnybai. patriotiškas kalbas sakydami, nepamiršdavo

Lietuvos savanorių, cituodavo lengvesnes frazes iš Maironio, tokias kaip: "Statykim krūtinę už savo tėvynę; kas buvo jau, žuvo, sugrįžti negali!".

Nepriklausomos Lietuvos metu Maironio vardas ne kartą buvo tariamas šventvagiškai. Kiti sako, jog vistiek gerai, nors ir šventvagiškai; vis tiek šiokia tokia poetui paguoda, kai Motiejus Gustaitis veik niekur nebuvo linksniuojamas. Visų blogybių aruodas, tur būt, buvo mūsų laikinoji sostinė. Gerai, kad tebuvo tokia tik laikinoji. Kuo toliau nuo Kauno, apie Gargždus, Pasvalį, Laukuvą, tuo geresni buvo žmonės. Vaikai augo pavaldūs, klausė tėvo ir motinos, pavargėlis visados turėjo kur prisiglausti, vengrai, čigonai pramisdavo, o izraelitas pasidarydavo gražų pinigą. kai Kaune ūžavo žvarbūs vėjai, o vėjininkai Maironio išsižadėjo, apie Jurbarką, Naumiestį, Švėkšną žmonės su pagarba jo dainas dainavo, o apskričių miestų estradose jo eilėraščius deklamavo, bažnyčiose šalia Strazdelio **Pulkim and kelių** giedojo **Mariją, Mariją.**

Kai Kauno teatrui **Amerika pirty** jau netiko, o prireikė Šilerio **Plėšikų,** kai suvažiavus nuo Biržų Kalėdoms publika Kauno aktoriams šienu ir baltais dobilėliais kvepėdavo. Lietuvos miestuose ir bažnytkaimiuose lietuviškas romantizmas tebuvo dar gyv as. Nors jaunieji lenkiškai mažai temokėjo, bet Adomas Mickevičius ir Feliksas Bernatavičius intuityviai žmonėse tebegyveno. Laisvos nepriklausomos Lietuvos jauną publiką pasotinti Liudas Gira pasišovė. Poetas, aktorius ir režisorius mėgėjų teatro, jis ryžosi dar kartą ir dar kartą publiką panardinti į praeitį. Ir tais metais, kai Maironis grįžo Kaunan iš Petrapilio, jį pavaišino savo tragedija **Kerštas.**

Skirgaila Krėvės dar tebuvo rašomas, kai Jurbarko progimnazijos mokiniai kunigaikščio Vosilčikovo salėj ruošėsi suvaidinti **Kerštą.** Ir prašau tikėti, ponai, riterio geismą geltonų gintarėlių nuo balto kaklo, meilužės aistrą ir pav ydą, žiaurumą išvynioti riteriui vidurius scenos mėgėjams — pavyko. Nes jų tarpe buvo jau ir amžiumi subrendusių, tokių, kurie gerai jausdavos savo mokytojai apkūniai Lėlai, prie krūtų prisiglaudę.

Kerštą režisavo, būdama kartu ir aktore, netekėjusi mokytoja, vėtyta ir mėtyta. Darbui jau gerai įpusėjus, gaila, direktorius, didelis pedagogas ir vegetaras, **Keršto** repeticijas sustabdė. Esą, pedagogiškai imant, toks vaidinimas netinka jaunimui: geriau kas nors vaikiška, be aistros, be kraujo. Nuo tada mokiniai sužinojo, kad yra toks daiktas, kaip klasės auklėtojas auklėjęs mokinius, gražiai nuaugusius ir subrendusius, pagal Johaną, Heinrichą Pestalozzį, Friedrichą Wilhelmą Foerster arba Mariją Montessorį.

Kito apskrities miesto gimnazijoj, kur buvo direktorius ne pedagogas ir ne vegetaras, **Rytojaus Diena** praėjo. Nors ne pagoniška, bet vis tiek praeitis buvo rodoma. Vos keliasdešimt metų tebuvo praėję, kai caro žandarai knygnešius gaudė ir Sibiran trėmė, bet gimnazistai taip gerai suvaidino, jog publika verkė, pamačiusi estradoje, kas vyko tada, kai Maironis buvo dar jaunas Petrapilyje. Gaila, kad Rytojaus Diena buvo parašyta ne Maironio, o Paparonio, kuriam būtų labiau patikę, jei mokiniai geriau būtų buvę susirūpinę rinkimais

Maironis, jaunas poetas.
Lithuanian poet Maironis (1862-1932).

negu mis en scenomis Liudo Giros pagoniškoj tragedijoj. Tada abu patriotai dirbo sutartinai vienam reikalui, paskui prieš mirtį skaudžiai išsiskyrė, o šiandien nė vieno nėra jau gyvo. Vaidintojų vienas kitas dar tebėra užsilikę. Tas, kuris čia rašo, turėjo dainuoti: "Pas seną bajorą aukštajam dvare" (iš tikro už jį dainuoti kitas buvo rastas, paskui išvykęs pas saleziečius Italijon.

Gaila, kad Maironis nieko neparašė mėgėjų teatrams, kai jo visur buvo. Kur tik pasisuksi, ką besutiksi, visur — Maironis. Maironio — pilna Lietuva. Estrada vaidinti ir deklamacijoms, bet antai, žiūrėk toliau nuo tako parko gilumoj įsimylėjėlis rašo. Užuojauta. Ką jis ten rašo? Eilutę jau parašė: "Jau niekas tavęs taip giliai nemylės". Pirmuoju Maironio posmu pradėdamas, toliau mėgina pats ką nors nuo savęs pridėti. Daryk ką gali viską, kad tik išeitų rimas. Kas nežino kiek reikia kantrybės ir laiko sudėti geram klasiškam eilėraščiui. Kad būtų greičiau, vaikinas paskutinį Maironio posmą paliko.

Mergaitė, gavus meilės laišką, bėga pas savo draugę. Abi skaito eilėraštį ir abi džiaugisi. Abi galvoja, kaip naujam poetui padėkoti. Trečioji, viena iš tų, kurios geriausiai mokosi, parsinešus iš bibliotekos knygą, rodo, jog iš meilės sudėtas eilėraštis — Maironio. Pridėtas tik vienas kitas žodis. Trečioji žinojo, kad Maironis, jaunas ir gražus kunigas, kilnių idėjų kupinas, savo pirmąją meilę paskyrė nelaimingai tėvynei. Visur Maironis. Tik jei tu gyveni ne sostinėj, ką poetas daro, kur gyvena — nesužinosi. Jei apie meilę, įsimylėjėlis galėjo imituoti Butkų Juzę ar Tyrų Dukterį. Kodėl Maironį? Prašom tada pasakyti ponai.

Ar ne iš tokių atsirado mūsų poetai? Ne iš visų. Vienas kitas, būdamas dar studentas, buvo žinomas. Paskui, vieną kitą knygelę išleidęs, pradėjo vengti tėvynės meilės, sostinės madai pasidavęs, pešiojo Maironio idėjinę lyriką, tradicinį jambą ir daktilį, o ypač saugojos liaudiškų metaforų. Viską darė, kad tik eilėraštis būtų sunkus ir griozdiškas, nemaironiškas.

Naujiems poetams nepatiko, kad mes visur atsilikę. Kai tauta dar gyveno atsilikusiu romantizmu, Paryžiuj jau žydėjo surrealizmas. Vytis tai Maironiu nusikratyti. Iš kur greitai gausi to surrealizmo? Ar tokio daikto reikėtų lietuviams katalikams? Vis tiek iš kailio nėrėsi vienas kitas. Viską, kas sujakta, supainiota, bent vadino surrealizmu. Suprasti tokią eilutę buvo sunkiau nei išspręsti algebros uždavinį su dydžiu, artėjančiu į nulį, o jei nori ką pajusti, samdyk aktorių, kad paskaitytų įsibėgėjęs, o paskui skiriamuosius ženklus sudėtų. Tada Sadūnaitė, Švedas ir Baranauskas (gyvasis, Šventojo Sosto nepateptas) skaitytojui atseitų per brangiai, norint kad jie būtų suprantami. Suprasti nė nereikia irracionalinio meno, anie pasiteisina, pasenusių daktilių ir amfibrachijų laimingai atsikratę.

Buvo tokių ir buvo kitokių. Aistis, Brazdžionis, Rutkūnas, Jasmantas darė taip pat eiliavime didelę pažangą, bet negalėjo nuo Maironio toli nubėgti. Patriotinės temos gana dažnos jų eilėraščiuose. Žemininkai su Nagiu ir Bradūnu dėjosi naują kryptį sukūrę. Deja, Maironio pėdsakų neištrynė savo idėjinėj kūryboj.

Ne vien Olimpe įmintos pėdos daro poetą ilgai gyvą. Be abejo, kūrėjui — kūryba. Bet, ne tik ką ir kaip poetas parašė, bet ir kiek, kokiam reikalui; Laurai išaukštinti ar tautai iš priespaudos išlaisvinti? Pranciškus Rene Chateaubriand pagarsėjo su dviem trumpais rašinėliais Ataia ir Rene. Jei nebūtų parašęs Krikščionybės genijaus ir Pomirtinių užrašų (12 tomų), jei nebūtų vykęs triumfuodamas Anglijon ambasadorium, Olimpe būtų turėjęs vietą, bet nežinia, kaip ilgai žmonėse. Vaižganto Pragiedruliai ar Igno Šeiniaus Kuprelis, kas daugiau sveria? Aštuoni tomai mūsų raštijai — įnašas didelis, bet Kuprelis — šedevras. Vieno kūryba įspūdingesnė, kito reikalingesnė.

Kol knyga bibliotekose ir knygynuose, kiekvienas rašytojas simboliškai gyvas. Dar ilgesnis jo amžius, jei mokyklose skaitomas ir aiškinams. Toks šiandie ir Homeras, ir Horacijus. Toks dar Donelaitis, gimęs Lazdynėlių kaime kone prieš tris šimtus metų. O ilgiausias amžius tokio kūrėjo, kurį liaudis dainose įamžina. Dainoje išgyventi, ką kitas gyveno, nereikia samdyti nė mokytojo, nė aktoriaus, kad nurodytų, kur kokios sakinio dalys, kaip kuris žodis turi būti tariamas. Daina nežino gramatikos.

Tasai, kurį mes savinomės, bet paskui suabejojome, kai jis netikėjo prisikėlimu savo tikrosios motinos, apie dainą pasakė mūsų mokytiniams. Su priekaištu, jei nori:

Ir bent trumputėj mirksnio nykstamybėj
Atgytų dvasios buvusi didybė
Kuria kadaise jų tėvai gyveno.

Didelė garbė šiandien mūsų Maironiui, kad jis pateko ne tik į mokyklas ir bibliotekas, bet ir liaudies dainose save įamžino. Gal dėl to šiandie ir raudonieji Maironį išaukštino. Strazdelį, Baranauską, Ksaverą Vanagėlį žmonės dainavo, bet pastarieji Olimpan nepateko. Maironis ir Olimpan pateko, ir žmonėse gyvena. Ilgiausių metų!

ENGLISH SECTION

LITHUANIAN MILITARY FORCES IN WORLD WAR II

Henry L. Gaidis

The history of the German 1941 invasion of Russia has been told and retold thousands of times in the works of as many different writers. These histories have mostly dwelt upon the struggle between the two large opposing armies, yet there are still hundreds of unwritten stories of the people caught between the Nazi and Communist war machines. The majority of the people of Eastern Europe were opposed to both the Nazi and Communist forms of government and desired to retain or to establish their own democratic systems of government. Such people sought to walk a fine line between these two oppressive political governments. One such people were the Lithuanians, who sought to preserve their independence while being successively occupied by these two tyrannical regimes. This is a brief history of the struggle of the Lithuanian military forces in their attempt to preserve the independence of their country.

On September 17, 1939, while the German Army was still engaged in combat with the Polish forces, the Soviet Army moved into northern Poland. Within several days the Soviet Army reached the Administrative Line which divided the disputed Vilnius region between Poland and Lithuania. Threatened with invasion by the approaching Russian Army, the Lithuanian government on October 10, 1939, was forced to sign a Mutual Assistance Pact with the Soviet Union. This new treaty required the Republic of Lithuania to garrison some 20,000 Russian soldiers on its territory in order to guarantee the continued independence of the nation. Most Lithuanians opposed this treaty, but it was accepted by the government as the lesser of two evils. Similiar treaties requiring the garrisoning of Russian troops had already been forced on Latvia and Estonia.

As the West would eventually learn, Soviet treaties have little value. Unknown to the Baltic nations, Stalin and Hitler had already entered into a secret agreement allowing the Russians to occupy Lithuania, Latvia, Estonia, and parts of Poland in exchange for Germany taking most of Poland. On June 14, 1940, after a steady escalation of Soviet demands, the Russians sent an ultimatum to Lithuania demanding compliance by the next day or the country would be invaded. The demanded conditions included the prosecution of several Lithuanian government officials for alleged provocation against Soviet garrisons, formation of a new government favorable to the Mutual Assistance Pact, and free admittance of Soviet troops to Lithuanian territory. Lithuanian President Antanas Smetona called an immediate meeting of the cabinet and suggested rejection of the Soviet ultimatum, but the cabinet agreed to comply with the Russian demands to avoid the destruction of the country.

General Stasys Rastikis, Commander-in-Chief of the Lithuanian Army and LAF Minister of Defense. ***Generolas Stasys Raštikis Lietuvos kariuomenės vadas ir LAF Apsaugos ministeris.***

A new government was formed under General Stasys Rastikis, the former Commander-in-Chief of the Lithuanian Army, but it was rejected by the Soviets. The Soviet government reply indicated that a Deputy of the Peoples Commissar for Foreign Affairs would be arriving in Kaunas to form the new Lithuanian government. This reply further advised that Soviet troops would begin crossing the Lithuanian border at 3:00 p. m., June 15, 1940, and would occupy all major cities regardless of what action was taken by the cabinet. The Soviet invading force that entered Lithuania numbered in excess of 200,000 men, some ten times larger than the combined Lithuanian peacetime army.

The Lithuanian cabinet still refused to issue orders to resist the Soviet invasion, ostensibly to save lives. President Smetona, upon hearing that the first Soviet troops crossed the border of Lithuania, fled the country to carry on the nation's fight for freedom from abroad. Similar decisions were taken by Latvia and Estonia around this time. (1)

Under Soviet Army occupation the Baltic States became military satellites in the same manner that Czechoslovakia, Poland, Holland, Belgium, and France, had become under the Germans. Communist governments were imposed upon the Baltic States. Communist constitutions were adopted in controlled elections which caused these nations to be annexed by the Soviet Union.

SOVIET-LITHUANIAN 29th TERRITORIAL CORPS

On July 2, 1940, two weeks after the Soviet ultimatum, the reorganization of the Lithuanian Army was promulgated. Its new name was proclaimed the Lithuanian People's Army and efforts were made to identify and discharge all anti-Soviet officers. Such officers were later arrested, imprisoned and frequently executed. Russification of the Lithuanian People's Army commenced immediately with the transfer of all combat units to the Vilnius region some distance east of the German frontier. Unit movement was restricted and soldiers were forced to attend various types of political meetings and demonstrations to show their loyalty to the new order.

Though the Lithuanian Army was ordered not to resist the Soviet invasion on June 15, 1940, many individual soldiers and units demonstrated their disapproval of the Russian action.

Individual officers and NCOs deserted their units and left the country. The 9th Infantry Regiment in Mariampole refused to attend Communist indoctrination meetings and was ordered to the isolated Svencioneliai outpost nearer to the Soviet border. When this unit's nationalistic fervor continued, it was surrounded by Russian tanks, disarmed, and disbanded. (2)

Soviet staged Vilnius demonstration in support of the 1940 occupation. Note the lack of smiles on the faces of the civilian demonstrators and the two Russian soldiers flanking each Lithuanian soldier to insure their compliance and participation.
Sovietų surengta demonstracija 1940 metų okupacijos "džiaugsmui" išreikšti; trūksta šypsenų dalyvaujančių veiduose, tik netrūksta sovietų kareivių prižiūrinčių Lietuvos kareivius, kad jie elgtųsi pagal įsakymus.

The forced incorporation of Lithuania into the Soviet Union was announced on August 3, 1940, in Moscow, along with the designation of the former Lithuanian People's Army as the Soviet 29th Territorial Corps (29-tas Sauliu Teritorine Korpa). The nine former Lithuanian infantry regiments were purged and consolidated into the new 179th and 184th Russian-Lithuanian Divisions, the three former Hussar, Uhlan, and Dragoon cavalry regiments were attached to the 26th Russian Cavalry Corps, and the four former artillery regiments were merged into the 616th Soviet Artillery Regiment. The Lithuanian Air Force was reduced to one squadron and transferred from Kaunas to Ukmerge to be under Soviet control. Lithuania's one mine sweeper and its small fleet of coast guard vessels were assimilated into the Russian Baltic Fleet and manned by Russian crews. (3)

Some 300 Russian Commissars were integrated into the 29th Lithuanian Territorial Corps to insure compliance with Communist policy and to provide constant surveillance of its activities. During the winter of 1940 some 2,000 members of the Lithuanian Corps were arrested due to continued opposition to Soviet domination.

In addition to the formation of the 29th Territorial Corps, the Soviets also established a new military academy designated as the Vilnius Infantry School. This school consisted of two battalions with four companies each. The first battalion was formed of Russians and the second battalion of Lithuanians to be trained as the future officer corps of the Lithuanian People's Army. This new school was subordinate to the commander of the Special Baltic Military District and was not included in any corps or army. The nucleus of this school came from the former Lithuanian Military Academy which had been established as a miniature West Point. The officers of the former academy were dismissed and replaced by Soviet instructors when the new school was formed.

The 29th Lithuanian Territorial Corps formed part of the 11th Soviet Army under the command of Soviet Lieutenant-General V. I. Morozov, headquartered in Kaunas. The 11th Soviet Army, along with the 8th and 27th Soviet Armies, formed the newly established Russian Special Baltic Military District with its headquarters in Riga, Latvia. This organization was expected to subdue the Baltic nationalists and defend the region's sea area from invasion.(4)

In the spring of 1941, the 179th Division was sent on maneuvers to Pabrade and the 184th Division on maneuvers to Varena. At Pabrade and Varena an additional 5,000 Soviet soldiers and officers were integrated into these units. On June 13, 1941, with these units deployed to secluded rural areas, Special Detachments of the Soviet Secret Police (NKVD) entered Lithuania in an attempt to further eradicate nationalistic movements in the country. On the night of June 14-15, 1941, the Soviet NKVD units conducted mass arrests of Lithuanian government and military officials and all the members of their families. It is estimated that 45,000 Lithuanians were arrested and deported to Siberia as a result of two-days work. As news of mass arrests began to circulate, many officials took flight to the forest and joined existing and forming underground units. (5)

Lithuanian Activist Front

During the first several months of the Soviet occupation a number of underground groups formed throughout the country. On October 9, 1940, these groups appointed one central body, designated the Lithuanian Activists Front (LAF), to head the combined underground struggle against Soviet occupation. Largely under the leadership of Colonel Kazys Skirpa, the former Lithuanian minister to Berlin, this organization formulated a program for the liberation of Lithuania. The LAF plans called for an armed uprising timed with the anticipated German invasion of the Soviet Union, and the establishment of a provisional government of Lithuania to negotiate with the Germans for the return of independence to Lithuania. It is estimated that there were over 36,000 secret LAF members on the eve of the German invasion.

Members of the Soviet-Lithuanian 29th Territorial Corps who joined the 1941 Insurrection being greeted with flowers upon their return to Vilnius.
Vietinio 29-to batalijono kareiviai, buvę rusų-lietuvių kariuomenėje, sukilimo metu prisijungę prie Lietuvos sukilėlių, Vilniuje sutinkami su gėlėmis.

Col. Kazys Skirpa, Lithuanian Military officer and diplomat. He founded the Lithuanian Activist Front (LAF) to liberate Lithuania from Soviet occupation and was chosen to be the Prime Minister of the 1941 Provisional Government. Arrested by the Germans he was never allowed to return to Lithuania and assume his duties.
Pulk. Kazys Škirpa Lietuvos kariuomenės karininkas, įsteigęs Lietuvių Aktyvistų Frontą su tikslu išlaisvinti Lietuvą iš rusų okupacijos, Laikinosios Vyriausybės išrinktas Ministeriu Pirmininku 1941 metais. Vokiečių suimtas, be teisės grįžti į Lietuvą, negalėjo eiti savo pareigų.

Lithuanian Police Officer in full dress who appeared on the streets of Vilnius upon the June 23, 1941, Proclamation of the Restoration of Independence while Soviet forces still were fleeing the city. Inspite of the numerous deaths involved in the Insurrection the event was greeted with great happiness by the populace.

Lietuvos policininkas pilnoje parado uniformoje Vilniuje 1941 m. birželio mėn., paskelbus nepriklausomybės atstatymo deklaraciją, apsuptas, laisve besidžiaugiančių lietuvių, minios.

The Germans utilized the LAF whenever possible but did not furnish it any assistance. Indeed, they attempted to discourage its efforts to reestablish an independent nation. The German Abwehrabteilung (Intelligence Service of the German High Command) recruited some 200 former Lithuanian officers from the LAF movement who were used for special operations inside Soviet-occupied Lithuania in conjunction with the invasion. The Germans, however, refused to allow the LAF to form a Lithuanian exile corps, fearing such a unit would alert Soviet intelligence to a pending invasion. They also feared such a unit could become the nucleus of a Lithuanian national army not desired at that time.(6)

About 65 Lithuanian officers recruited by the Abwehrabteilung were placed under the command of German Lieutenant-Colonel Graebe and carried out important and risky intelligence missions in occupied Lithuania before the invasion. Most, however, were attached to advanced German units during the invasion to serve as interpreters and guides. They were expected to settle misunderstandings and conflicts between the German forces and the local population. (7)

On the morning of June 22, 1941, the German Army invaded the Soviet Union with the 4th Panzer Regiment cutting an eighty-five mile wedge between the Soviet 8th and 11th Armies occupying Lithuania. This advance was facilitated with the capture of the bridges across the Niemen River at Alytus and to the south of it by the Abwehrabteilung special units.

Within a few hours of the invasion, the LAF forces planted their headquarters in Kaunas and, seizing the radio station, announced the establishment of the Provisional Government of Lithuania. The Lithuanian yellow, green, and red tri-colored flag was raised in cities throughout Lithuania. Over a hundred thousand volunteers joined the LAF in combat with the retreating Russian Army. On the nights of June 22-23, 1941, the LAF engaged in heavy fighting with regular and police units of the Soviet occupation forces. Within two days the LAF had defeated the Soviet garrison forces which allowed the German Army to enter the major cities of Lithuania in parade order. This liberation of their nation did not come cheaply, as over 12,000 Lithuanians were killed or wounded. Over 2,000 political prisoners were executed by the retreating Soviets and many by the Germans who did not expect to encounter friendly forces. (8)

The Lithuanian units in the Soviet Army found themselves in a very difficult position. The vast majority condemned their political leaders who had cost the nation its liberty and were still strongly nationalistic. The Lithuanian soldiers still assigned in Kaunas and Vilnius quickly joined with the LAF in fighting the

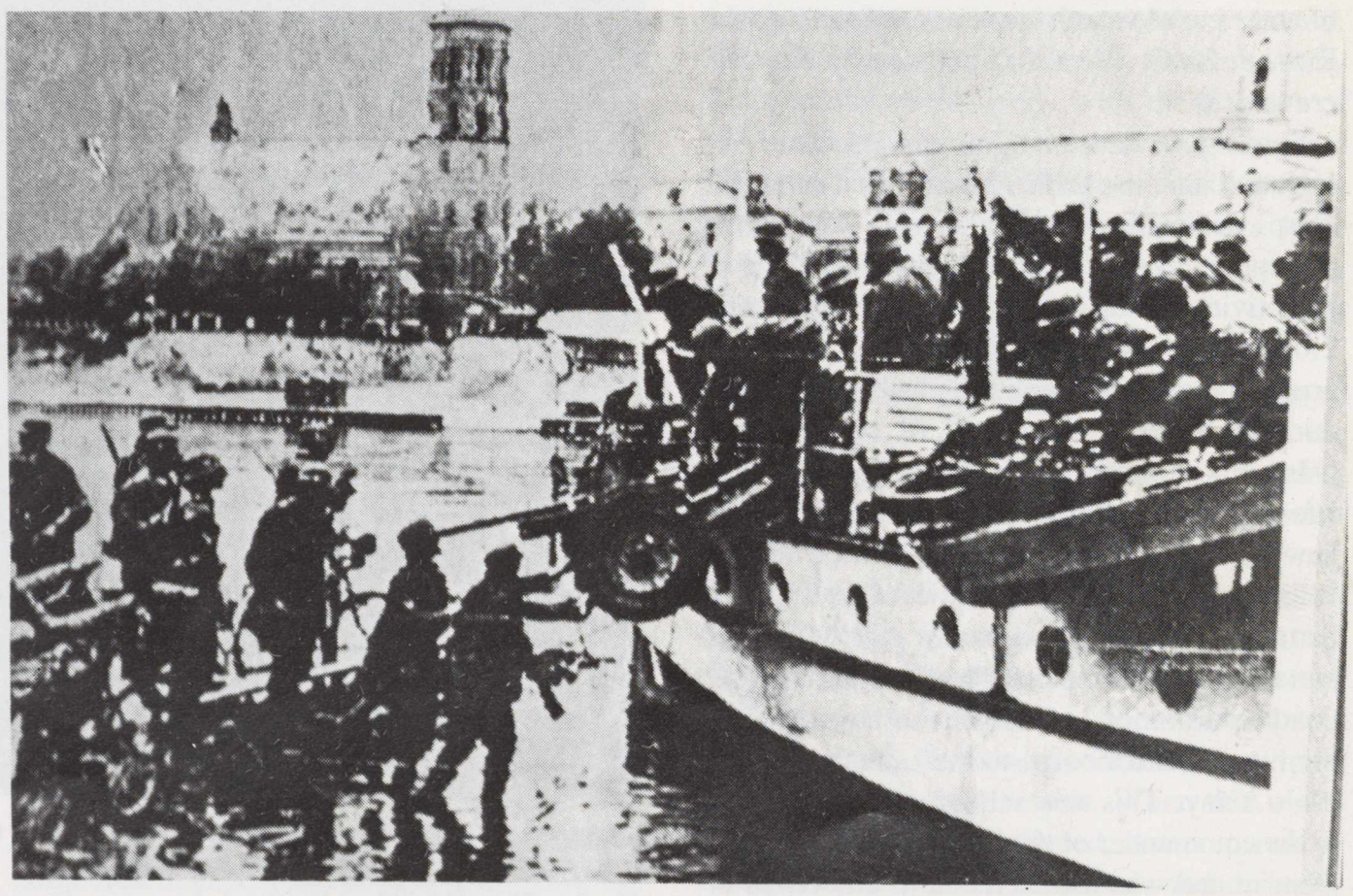

German troops arriving in Kaunas in June, 1941, after the city was liberated by the LAF insurrection.
Vokiečių kariuomenė įžygiuoja į LAF išlaisvintą Kauną 1941 m. birželio mėn.

Soviets. The 184th Lithuanian Division holding maneuvers at Varena was able to regain its command and join the advancing German forces. This unit, consisting of 3,000 fully armed soldiers, marched to Vilnius and submitted itself to the orders of the LAF. The 184th Lithuanian Division was later designated by the German forces as the Railway Defense Battalion and instructed to protect the Vilnius-Varena Railroad line from Soviet attack. (9)

The 179th Lithuanian Division stationed at Pabrade near the Russian border was not as fortunate as its sister unit. Being completely surrounded by the retreating Soviet forces they were forced to fall back into Russia; only a very few arrived in Leningrad. Along the way individual and small groups of soldiers dispersed to escape from the Soviet retreat columns. Some soldiers made their way back to Vilnius and Kaunas and reported to their former unit headquarters. (10)

During the first two days of the German invasion, the Vilnius Infantry School disintegrated in the general disarray of the Soviet Army. The Lithuanian Battalion dispersed and some 600 cadets joined the general uprising using their weapons to create chaos among the retreating Soviet units.

Within a very short time four to five thousand Lithuanian soldiers mobilized at the capital (smaller units in Kaunas) in full uniform and arms. They guarded state and military buildings and reestablished the Lithuanian Army Headquarters on the premises previously occupied by the Soviet 29th Territorial Corps in Vilnius. Thus, a good portion of the old Lithuanian Army was set to again defend the nation. To this number must be added numerous officers, NCO's and soldiers dismissed by the Soviet government, who took up arms during the insurrection and readily joined the LAF units. Unfortunately, the Lithuanian Air Force was destroyed on the ground by the German Luftwaffe during the initial stages of the invasion and was not able to take active part in the war. (11)

PROVISIONAL GOVERNMENT OF LITHUANIA UNDER THE NAZIS

The LAF immediately established the Provisional Government of Lithuania in Kaunas. But due to the invasion of Lithuania by two different German military bodies, regular and direct contact with the Vilnius region was cut off. As a result LAF members in the Vilnius region were forced to establish a separate political organization for day to day operations. Juozas Ambrazevicius, the LAF Minister of Education, assumed leadership of the provisional Government as the Germans refused to allow Colonel Skirpa to leave Germany and become the new Premier. The Vilnius City Committee was formed under the leadership of

German forces entering Vilnius after Liberation of the city by members of the Lithuanian Activists Front (LAF). Scene still shows the signs of insurrection with Soviet books and literature burned in the street.
Vokiečių kariuomenė įžengia į lietuvių sukilėlių (LAF) išlaisvintą Vilnių. Gatvėje dega sukilėlių užkurtos rusiškos knygos ir literatūra.

Stasys Zakevicius to function as a separate body for the region until permanent relations could be established with the Provisional Government.

In both Kaunas and Vilnius one of the first orders issued called for all former Lithuanian police, fire, and National Guard (Sauliai) units disbanded by the Soviets to reorganize at their pre-June 14, 1940 headquarters and await orders. As a result of the combined initiatives by the Provisional Government of Lithuania and the Vilnius City Committee, the old social, political, and military structure was being reestablished without help of the German forces still engaged in fighting the retreating Soviet Army.

Unfortunately, the hope of the Lithuanian Provisional Government to restore independence to the country was quickly frustrated. Hitler had already decided to annex Lithuania, Latvia, and Estonia to Germany as part of his new Ostland Reichkommissariat under direct German civil administrative control. Under the Nazi imposed system the Baltic States were not allowed to reestablish their independence and could only take part in advisory councils within the German civil administration (Zivilverwaltung). During the early stages of the German occupation the Provisional Government was allowed to exist but the occupation's military forces avoided any official contact with it.

With the eventual refusal of the Germans to allow the reestablishment of an independent Lithuanian state, the LAF realized little difference between the Soviet and Nazi occupation. As the weeks passed the Germans would impose their Jewish extermination policies on the nation and attempt to exploit Lithuanian manpower and material for their war effort. When the Provisional Government refused to accept a position subservient to the Zivilverwaltung, it was ordered disbanded. The LAF protested the Jewish extermination policies when they became known and many of LAF's members were arrested and the organization declared illegal. Surviving LAF leaders regrouped into underground bodies and continued their anti-Communist and now anti-Nazi activities. (12)

NAZI ATROCITIES

On the heels of the German Army (Wehrmacht) came the infamous Nazi Storm Troopers or Guard Detachment of the Nazi Party (Schutz Staffel/SS) under the direct command of Reichfuehrer Heinrich Himmler, Reich Central Security Office in Berlin. The elite unit of the SS Security Service (Sicherheitsdienst/SD) deployed four Action Groups (Einsatzgruppen) (A through D) consisting of about 1000 men each in the wake of the Wehrmacht to police the occupied territories. Einsatzgruppen "A" under the command of SS-Brigade Fuehrer Franz Stahlecker was assigned to the Baltic states and Northwest Russia. This SD unit was charged with the arrest and liquidation of Communist officials, Soviet partisans, saboteurs, and other hostile elements. (13)

The work of the Einsatzgruppen was thoroughly planned, down to the recruitment of Lithuanian-speaking German elements from East Prussia. Still the small size of the SD units and their lack of familiarity with the local situation required the recruitment of native guides in order to locate the various Communist headquarters and identify the Soviet commissars, informants, and intelligence officers left behind.

LAF partisan units readily assisted the SD in the arrest of Soviet officials and collaborators but refused to take part in the execution of innocent Jews when this task became known. The plans of the SD called for the total annihilation

of all Jews in Lithuania by the local populace whenever possible. When the LAF-formed partisans refused to assist the SD, these Lithuanian units were ordered to disband by the German Zivilverwaltung. Initially SS units donned Lithuanian Army uniforms when Jews were executed as an attempt to demonstrate local support for their actions. When this failed to sway the Lithuanian people, they began to recruit a local SD Auxiliary Police Force (Schutzmannschaft der Siecherheitpolizei) to assist them in their murderous acts. About two hundred Lithuanians from the lower elements of society, including common criminals released from prison and former communist collaborators seeking safety from the Lithuanian partisans, joined this killer unit. These men, under the command of the previously obscure journalist, Jonas Klimaitis, were never respected by the Lithuanian people and were designated by the contemptible term "Zydasaudziai" or Jew Shooters. This unit followed its SD masters into White Russia and the Ukraine where it continued its bloody work. (14)

The general public was stunned by the spectacle of massacres launched throughout the country. As already mentioned, the Provisional Government had dared to speak out against the inhuman treatment of Jews and was disbanded by the German occupation forces. When the LAF also condemned the Nazi actions, its leaders were arrested and the organization declared illegal. Attempts to intervene by Lithuanian civil leaders proved in vain. Kazys Grinius, the former President of Lithuania, and Jonas Aleksa and Catholic Monsignor Mykolas Krupavicius, former cabinet ministers, were arrested for speaking out against Jewish executions. **Unlike** the events in White Russia and the Ukraine, there were countless incidents wherein many Lithuanians died trying to save the lives of their fellow Jewish countrymen. For example an entire detachment of Vilnius Police officers was executed for refusing to assist in the Jewish executions.

Though the Lithuanian people deplored the execution and deportation of the Jews, they were ineffective in deterring the Nazi program. To many Lithuanians the Nazi's contempt of Lithuanian Jews resembled the Russian NKVD June 14-15, 1941, arrests, deportations, and executions of Lithuanian civilian and military leaders. (15)

By August 1, 1941, the SS, with the help of its small auxiliary unit, had managed to execute or deport most of the Jewish population of Lithuania. Only a few Jews in the larger enclaves at Vilnius, Kaunas and Siauliai remained. For the next three years these trapped people were exploited as a source of slave labor for the German War economy until finally being deported or executed.

Before the work of the SS was finished, over 300,000 Lithuanian Jews had died. The SD and its small band of local criminals moved on into the Ukraine and Byelorussia to assist similarly formed units in the persecution of the Jews. The existence of these criminal units and the subsequent designation of Lithuanian military units as police battalions to fight partisans' units in the same general geographic area has tainted the Lithuanian people's honorable anti-Communist service. (16)

LITHUANIAN SELF-DEFENSE BATTALIONS

When the Wehrmacht realized that it was engaged in a protracted war on the Russian front, it formed 14 Reserve Security Divisions to guard its lines of communications against partisans. Each of these divisions was composed of two Security regiments, a German Police Battalion, and an "Eastern Battalion" of local auxiliaries. As the war progressed these divisions were supplemented with additional German reserve divisions and locally-recruited units. (17)

In July, 1941, the German Vilnius Commandant ordered all former Lithuanian soldiers in the area under his command. This same decree ordered the formation of three infantry battalions (consisting of 800 men per battalion divided into four companies) under the rubric Council to Rebuild Vilnius (Vilniaus Atstatymo Tarnyba). The first battalion was designated as a defense battalion (Apsaugos batalijonas), to perform guard duty, the second as a service battalion (Tarnybos batalijonas) to perform police duties, and the third as a work battalion (Darbo batalijonas) to perform pioneer work.

The remaining Lithuanian soldiers were absorbed into the reserve and sent home. As the Vilniaus Atstatymo Tarnyba was being organized, the German Wehrmacht suddenly recalled all previously released soldiers to form another guard battalion to be sent to Gardinas (Grodno). Similar orders were received from the German Commandant in Kaunas who assumed command over the Lithuanian battalions formed earlier by the Provisional Government in anticipation of establishing a national army. These Wehrmacht-formed or taken-over Lithuanian units were designated as the Lithuanian Self-Defense Forces (Lietuvos Savisaugos Daliniai or Litauische Selbstschutz Abteilungen). (18)

With ever-increasing Soviet partisan activities on the eastern front, control of rear-combat areas passed from the hands of the Wehrmacht to the SS. The Wehrmacht-formed Lithuanian units were redesignated as Auxiliary Security Police Field Battalions (Lietuvos Savisaugos Dalys or Schutz-mannschaft der Ordnungspolizei) and placed under the command of the local German Chief of Police. With this change from Wehrmacht to SS supervision, the field of operations for the Lietuvos Savisaugos Dalys was no longer restricted to the territory of Lithuania and its unit designation again changed to Lithuanian Defense Forces (Lietuvos Apsaugos Daliniai (LAD) or Litauische Schutzmannschaft Einheiten — abbreviated Schuma).

Since the Soviets were unsuccessful in recruiting Lithuanian partisans, surplus LAD units became available for assignment to other areas. Soviet partisan activities in Lithuania only occurred later through the infiltration of regular Russian Army units under direct orders from Moscow. Such units were supplied and supported by the Soviet Army Central Staff of the Partisan Movement Headquarters through parachute drops. (19)

Squad of Vilnius Police officers in pre-war field uniforms who struggled for Lithuanian Independence against Soviet partisans 1942-44.
Vilniaus policininkai kovoję už Lietuvos laisvę (prieškarinėmis lauko uniformomis). Jų uždavinys — kova su rusų partizanais 1942-1944 metais.

The mission of the LAD headquarters was restricted to such activities as training, inspecting, and liaison with the German authorities. The LAD headquarters initially established in Vilnius was transferred to Kaunas with regional headquarters established at Kaunas, Vilnius, Panevezys, and Siauliai. The Lithuanian unit-level headquarters had no direct function in the assignment of missions which were under the total control of the local German police commander. Each LAD unit was assigned two German police liaison officers to insure mission compliance of the Lithuanian Commander. (20)

Lithuanian LADA Battalion (Border Police) wearing pre-war Army uniforms. Note soldier at the desk wears Lithuanian tri-color patch on left arm. Officer in double breasted police dress uniform in center (1941). Lithuanian "Pillar of Gediminas" collar insignia removed from uniforms.
Lietuvos pasienio policijos (LADA) batalijono kariai prieškarinėmis uniformomis. Prie rašomo stalo sėdinčio kareivio uniforma ant kairės rankovės turi trispalvį ženklą. Trūksta Gedimino stulpų ant uniformos kalnieriaus.

Photographs courtesy of Kęstutis Chesonis, Baltimore, Maryland.

The following is a table of the missions and field assignments for Lithuanian Self-Defense Units during World War II.

LINE NUMBER	BATTALION NUMBER	PLACE OF FORMATION	STATION OR ASSIGNMENT	MISSION
1	1	Vilnius	Vilnius, Lithuania	Guard Duty
2	2	Vilnius	Vilnius, Lublin, Adutiskiai	Guard Duty, Combat with Partisans
3	3	Vilnius	Vilnius, Minsk, Kppylius (White Russia)	Guard Duty, Combat with Partisans
4	4	Vilnius	Stalino-Rostov near the Sea of Azov Crimea, Russia	Guarding railways, combat regular Soviet forces
5	5	Kaunas	Deďovičiai-Lenigrad area south of Lake Ilmen	Combat with partisans
6	6	Kaunas	Vilnius Territory, Lilinas	Guarding railroads
7	7	Kaunas	Eastern Lithuania, vicinity of Ostrogorskas near the Don River in the Ukraine	Combat with Partisans
8	8	Kaunas	Zitomiras, Ukraine	Combat with Partisans
9	9	Kaunas	Kaunas, Vilkaviškis (1st Company)	Combat with Partisans
10	10	Panevezys	Mogilev	Guard Duty, COmbat with Partisans
11	11	Kaunas	Koresten, Ukraine	Combat with Partisans
12	12	Kaunas	Minsk, White Russia	Guard Duty, Combat with Partisans
13	13	Kaunas	Dedoviciai, South of Leningrad , Lake Ilman Region	Guard Duty, Combat with Partisans
14	14	Šiauliai	Šiauliai, Plungė, Telšiai	Guard Duty
15	15	Vilnius	Gardinas,Baranovičiai, Pinsk Marshes,Ukraine	Combat with Partisans

1) Dr. Constantine R. Jurgela, **Lithuania: The Last Outpost of Freedom,** Valkyrie Press, St. Petersburg, Florida, 1976, pp. 183-191.

2) Ibid, pp. 193-208.

3) Ibid, pp. 209.

4) Harrison E. Salisburg, **The 900 Days, The Siege of Leningrad,** Harper & Row, New York, pp. 42-109.

5) Zigmas Raulinaitis: **"Armed Forces", Encyclopedia Lituanica,** Boston, Volume I (1970), pp. 164-165.

6) B. Baranauskas and K. Ruksenas, **Documents Accuse,** Gintaras Press, Vilnius, 1970, pp. 65-75.

7) Ibid, pp. 75-76.

8) Vytautas Vaitiekunas: **"Revolt 1941",** Encyclopedia Lituanica, Boston, Volume IV (1975), pp. 484-487.

9) B. R. V.: **"Lietuvos Apsaugos Dalys",** Karys Magazine, New York, Nov. 1958, pp. 296-299.

10) Ibid.

11) Ibid.

12) Leonard Valiukas, **Lithuania Land of Heroes,** Lithuanian Days Publishers, Hollywood, California, 1962, pp. 34-37.

13) Heinz Hohne, **The Order of the Death's Head,** Coward-McCann, Inc., New York, N. Y., 1969, pp. 358-372.

14) Juozas Prunskis, **Lithuania's Jews and the Holocaust,** Lithuanian American Council, Chicago, Illinois, 1979, pp. 17-19.

15) Akiraciai, October, 1983, Number 9 (153), **Zydu Isnaikinimas,** pp.4-5.

16) Philip Friedman, **Their Brother's Keeper's,** Crown Publishing, New York, 1957, pp. 136-141.

17) Nigel Thomas, **Partisan Warfare 1941-1945,** Osprey Publishing, London, 1983, pp. 9-17.

18) B. R. V. **Lietuvos Apsaugos Dalys,** Ibid p. 296.

19) Ibid. pp. 296-297.

20) Ibid. p. 297.

16	251	Daugpilis	Daugpilis, Latvia	Guard duty
17	252	Kaunas	Lublin,Poland	Guard duty
18	253	Prienai	Vilnius Territory	Combat with partisans
19	254	Vilnius	Sarkaucyzna, Ukraine	Combat with partisans
20	255	Kaunas	Mogilev, White Russia	Guarding railways, Combat with partisans
21	256	Kaunas	South of Leningrad	Combat with partisans
22	257	Svyriai	Svyriai,Rudiskis	Combat with partisans
23	Lietuva	Pomerania, Germany	Northern Lithuaia and southern Latvia	Combat with Partisans
24	Representational	Vilnius	Vilnius,Kaunas, Vilnius Territory	Combat with partisans
25	Cavalry Troop	Standing	Standing	Combat with partisans

****

Human Rights Groups Seek Honorary California Citizenship For soviet Prisoner Of Conscience

Three human rights organizations, CREED of Alexandria, Virginia, Lithuanian Catholic Religious Aid and Freedom House of New York City, are petitioning Governor George Deukmejian of California and the California State Legislature to bestow honorary California Citizenship upon human rights champion Balys Gajauskas.

Balys Gajauskas, 60, in jail 1948-1973; 1977 arrested again and sentenced to 10 years of special-regimen labor camp and 5 years exile.

Balys Gajauskas, (60 metų), iškalėjęs 25 metus (1948-73). 1977 metais vėl suimtas ir nubaustas 10-čiai metų sunkių darbų kalėjimu ir 5 metų ištrėmimu.

Balys Gajauskas, now in his 34th year in Soviet labor camps, has been imprisoned longer than any living prisoner of conscience in the Soviet Union. Years of inadequate food and severe living conditions have left him in poor health. He will probably not survive his current sentence which ends in 1993.

Gajauskas' elderly aunt, Mrs. Bernice Gajauskas, who is a U. S. citizen living in Santa Monica, California, has tirelessly devoted more than ten years to the task of seeking freedom and emigration permission to the U. S. for her nephew, his wife Irena and their six year old daughter Grazina.

As a teen-ager, Gajauskas was first imprisoned for resistance activities during the occupation of Lithuania. Sentenced by the Soviets, he completed a 25 year imprisonment in 1973.

He was rearrested in April 1977 for allegedly keeping and circulating religious literature and a Lithuanian translation of Alexander Solzhenitsyn's The Gulag Archipelago, along with documentation of violations of the Helsinki Accords by the USSR.

Accused also of distributing aid to the families of prisoners of conscience through the Russian Social Fund (funded by Solzhenitsyn), Gajauskas was sentenced in April 1978 to ten years in labor camps plus five years internal exile under Articles of the Lithuanian SSR Criminal Code for "anti-Soviet agitation and propaganda".

In 1977 in Mordovia prison, Gajauskas joined dissident Alexander Ginzburg, to become part of Helsinki Monitoring Group. In 1979 Gajauskas was nominated for the Nobel Peace Prize by the U. S. Congressional Helsinki Commission, and in 1981 he received the Rothko Foundation Award in recognition of his commitment to truth and freedom.

In a letter smuggled from prison Gajauskas wrote, "The road of my life has wound itself through the concentration camps. In them I have met many fine people, dedicated to the ideals of freedom and democracy. Sadly, many of them have now perished. And we the survivors have been to the extent possible, banished into anonymity. They isolate us from one another and from the public. The struggle against the Bolshevik empire is so much more difficult, the enemy more cruel, and the sacrifice of life more frequent than it may be possible for one outside their domination to imagine. Even those of us who survived are as 'dead' to the larger world community. Invisible men and women, we exist as if in almost total darkness."

Our Apologies to artist Juozas Domeika.

In our last issue the captions under two of Domeika's paintings were transposed. The painting at the bottom of pg. 18 should be "In Colorado", while the one on pg. 19 was given to Pope John Paul II.

Editors

Nuoširdžiai atsiprašome dailininką kun. Juozą Domeiką. Praeitame "Lietuvių Dienų" numeryje buvo sukeisti parašai po jo paveikslais: 18-tame pusl. paveikslas turi būti pavadintas "In Colorado"; paveikslas 19-me pusl. buvo padovanotas Popiežiui Jonui Pauliui II.

Redakcija

****

Ieškote progos tapti pripažintu komersantu

SIŪLOME

AUDRA TRAVEL CORPORATION

PARDUODA SAVO SKYRIŲ—FRANCHISE—

rinktiniam pirkėjui.

ATC — tai kompiuterizuota kelionių įstaiga, **IATA, ATAC** narys, veikiantis nuo 1979 metų, kiekvienais metais pasiūlantis keleiviams naujas galimybes, naujus maršrutus, naujas idėjas (pvz., 10 dienų apsilankymą Lietuvoje, įjungiant Kauną, Trakus, Klaipėdą, Rumšiškes, Druskininkus, Panevėžį).

ATC — plečia savo keliones į kitas pasaulio šalis: Šiaurės ir Pietų Ameriką, Vakarų Europą, Australiją, Karibų salas, ir suteikia galimybę pradėti savo biznį pagal **ATC** išdirbtą ir patikrintą biznio formulę.

1. SIŪLOMAS PRODUKTAS —KELIONĖS

a/ teisė parduoti keliones į visą platų pasaulį,
b/ specializuotos kelionės į Lietuvą,
c/ specializuoti kelialapiai į gydyklas, sanatorijas, kurortus,
d/ komercinės kelionės į Rytų Europą bei TSRS.

2. PAGALBINIAI PATARNAVIMAI — finansinė parama, dovanos, iškvietimai, vertimai, pagal **ATC** planą.

3. ATC PASIRŪPINA —

a/ kelionių planų paruošimu ir patvirtinimu,
b/ finansinių paramų sutvarkymu bei dovanų apipirkimu,
c/ buhalterija ir skyriaus administracija,
d/ personalo apmokymu, paruošimu bei kasmetine kelionių apžvalga,
e/ reklamine medžiaga.

4. MOKESČIAI IR PAJAMOS — aukštos pajaminės galimybės už žemą skyriaus mokestį.

5. GARANTUOJAME — nepasiteisinus pardavimo bei pajamų lūkesčiams, išperkame skyrių atgal.

MŪSŲ TIKSLAS — išplėsti lietuvių kelionių galimybes ir padėti Jums atsidaryti bei išvystyti savo biznį.

Tad jei norite išvengti laiko gaišinimo bei galvos skausmo kaip pradėti ir išvystyti sėkmingą biznį,— kreipkitės į:

AUDRA TRAVEL CORPORATION
1576 Bloor Street West
Toronto, Ontario M6P 1A4
Tel. (416) 532-8772 arba 537-3060

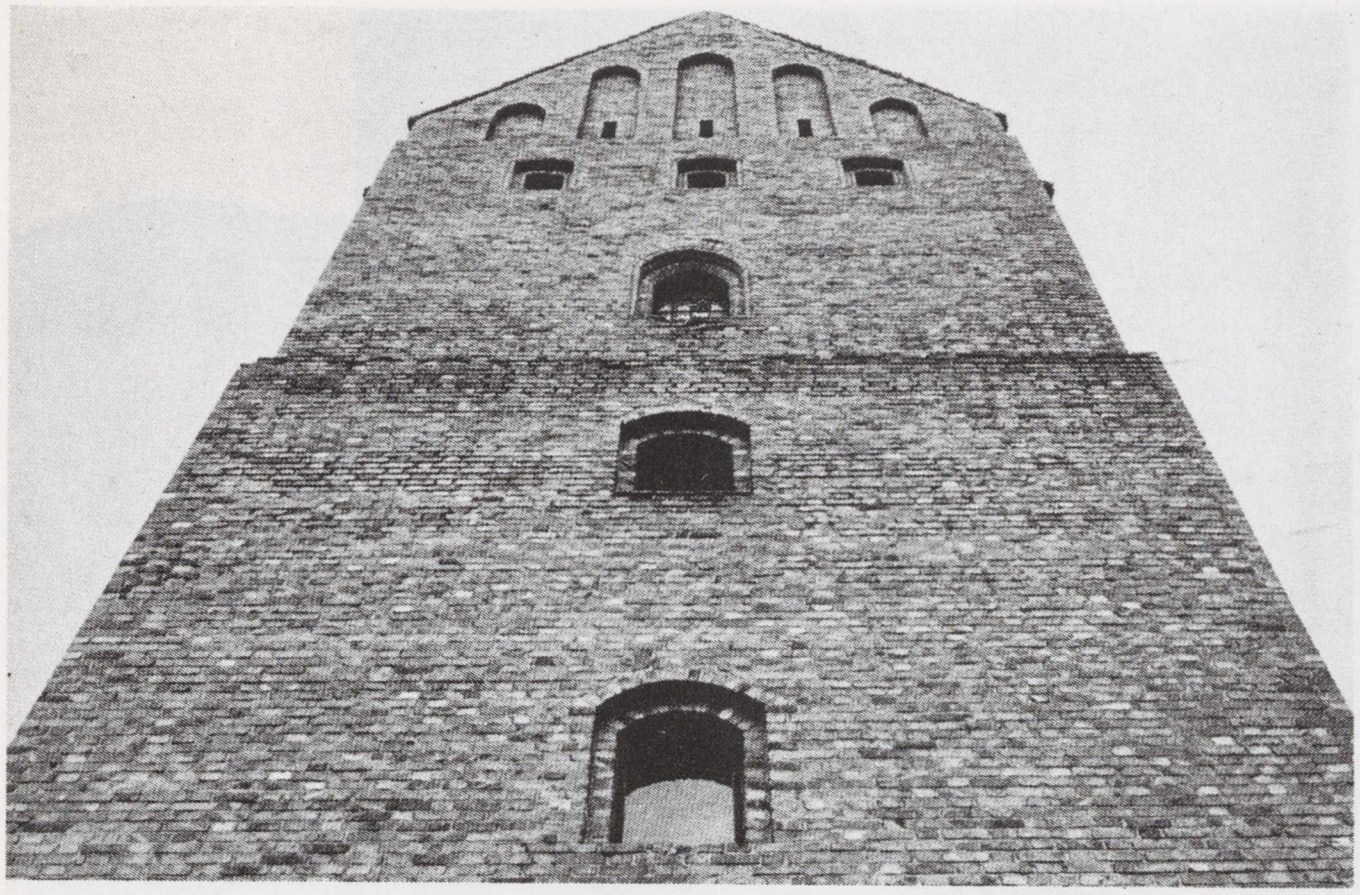

Trakai castle, inner court.
Trakų pilies vidurinis kiemas.

Today homes such as this are common sight in Lithuania, even within the city of Vilnius. Carved entryways were status symbols: the ornamented and well-kept porch was a sign of the well-to-do.

Ir šiandien, netgi Vilniuje, randama namų papuoštų meniškai išdrožinėtais ornamentais. Tokie ornamentai parodo ir namų savininko turtingumą: kuo mandriau namas papuoštas tuo turtingesnis savininkas.

The Photography of Algimantas Kezys

by John Skirius

Admirer of nature and commentator on Lithuania, Algimantas Kezys has published two books of photographs which reveal his will to create art and to capture moods and memorable places.

Lithuania—Through the Wall (Loyola University Press, Chicago, 1985) is the diary of a ten-day visit to the photographer's native land after an absence of close to forty years. Through one hundred five pages, we explore different facets of Kezy's poignant pilgrimage. We are led to Trakai Castle over the irregular planks of the bridge and gaze straight up the massive brick wall of the inner court. The angle is intimidating.

Sculpture in the historical museum of Trakai castle.
Skulptura Trakų pilies istoriniame muziejuje.

The symbolic Wall of the book cannot be photographed. It is the barrier of historical change, separation and loss, the memory of a past which is no more. Battle scenes and courageous leaders come alive in sculpture and painting. Kezy's inquisitive lens focuses on eerie armour of an anonymous warrior; on the sensuous, triumphant woman named Liberty, erected as a statue after the winning of independence following World War I. Time is warped as we follow the sequence. The museum walls recede as the photographer develops a personal symbol out of the historical pieces.

In the following chapter, it becomes evident that the author prefers village houses, some quite rustic, to modern, urban abodes. Folk art is imitated in the ornamentation of wood scalloping on the Museum of Forests near Druskininkai... the new seems old... On the wall of a modern building in Kaunas we are treated to a decorative metal collage of church views and facades. The critic would guess a plateresque style were it not for the modern-day construction.

The people are profiled at work more than at play, on the street rather than at home — pushing a crate, reading a newspaper on the bus. Some of these compositions are based on stock anecdotes. Others represent a principal idea or a tradition — like the well-shaped woman in high heels who steps on a tenuous path of circular log sections, ''balancing modern styles with ancient''.

Sand dunes, Silver Lake State Park, Michigan, 1976.
Smėlio kopos, Silver Lake State Park, Michigan, 1976.

The sanctums of church and university are offered for contemplation. Epiphanies through prayer and study, quest and observation, suggest that an entire country and nature itself are sanctums for such revelation. Perhaps the Wall will have been transcended. Is the photographer looking for lost faces? The farewell to the dead in a common cemetery overgrown with vegetation leaves us on a sorrowful note.

While close-ups make manifest wrinkles and swollen feet in **Lithuania—Through the Wall,** majestic overviews and wide-lens shots in **Nature--Forms and Forces** (Loyola University Press, Chicago, 1986) include tiny figures and silhouettes which serve to heighten the grandeur of the creation as witnessed in the national, state, and local parks of the United States. The human is humbled in his environment.

Horizon and stone, forest and roots, sea and hot springs, light and shade, are interpreted subjectively to create mood and inspire wonder. We are beguiled into seeing a fantasy made possible by the photographer's wiles. The artist distorts and recreates without inventing. Is this an abstract painting or a pattern of the earth? Has time been frozen randomly or is the composition a studied pattern?

Coal mines, Shenandoah, Pennsylvania, 1973.
Anglies kasyklos, Shenandoah, Pennsylvania, 1973.

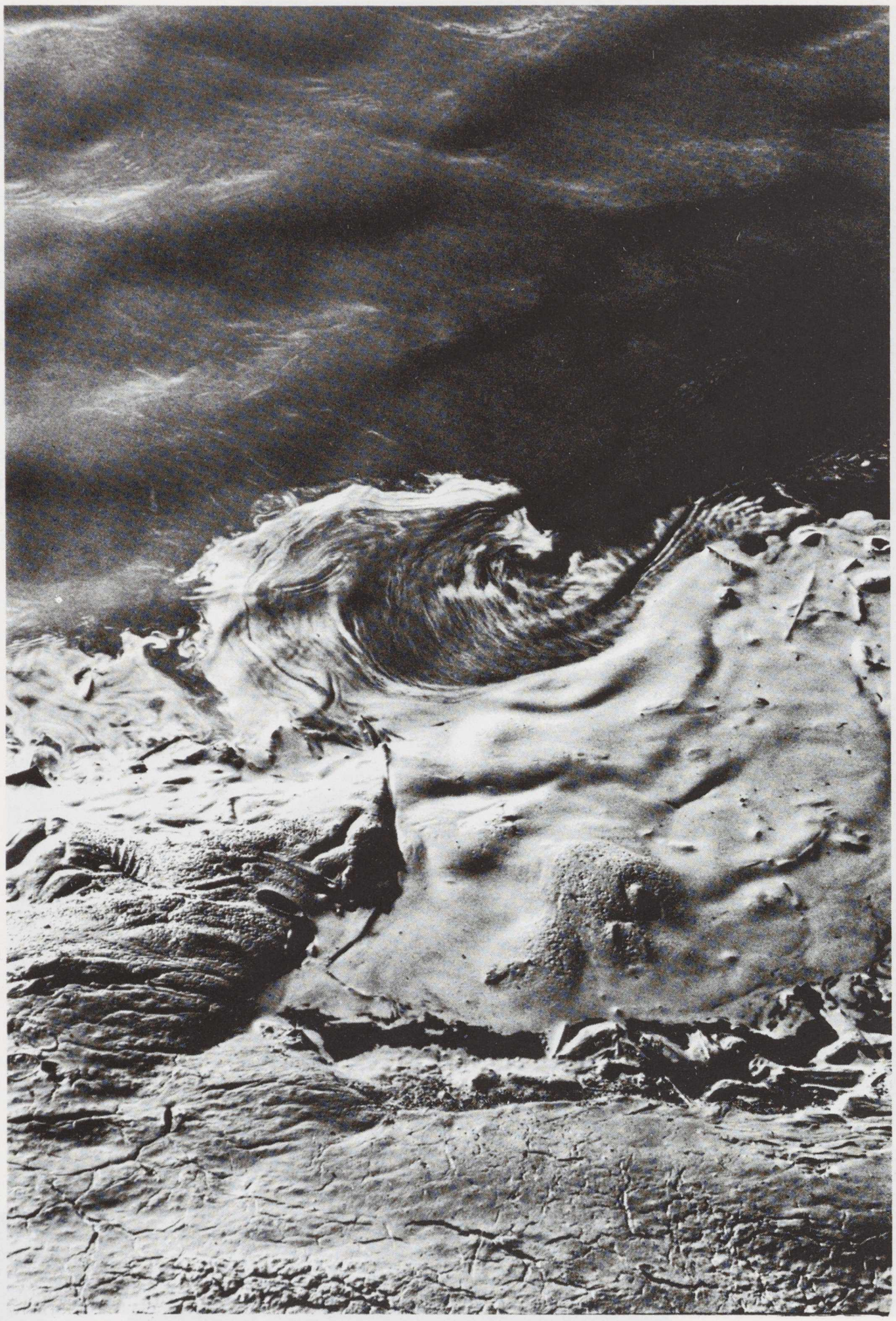

Mud pattern, Buffalo Rock State Park, near Ottawa, Illinois, 1974.
Purvas — menininko akimis, Buffalo Rock State Park, netoli Ottawa, Illinois, 1974.

Some biographical data concerning Algimantas Kezys help shed light on his double vocation. Born in 1928, he came to the United States in 1950 and joined the Society of Jesus in that year. Photography opened up a world of artistic vision. Exhibits were followed by publications: **Photographs** (The Art Institute of Chicago, 1965); **I fled Him down the nights and down the days** (1970; a photo essay on Francis Thompson's "The Hound of Heaven"); **Form and Content** (1972); and **Chicago/Kezys** (1983). His works are included in the permanent collections of The Art Institute of Chicago, The Los Angeles County Museum of Art, and the Museum of Art — Carnegie Institute in Pittsburgh.

LIETUVIŲ DIENOS

Žurnalo ir knygų

PLATINTOJAI

J. A. V-se

Brooklyn, N. Y.—"Darbininko" adm-ja
So. Boston, Mass.—S. Minkus
Chicago, Illinois — Patria, "Gifts International", "Parama", "Marginiai"
Cleveland, Ohio—Andrius Mackevičius
Detroit, Mich.—St. Anthony's Parish Library
Los Angeles, Ca.—P. Domkus
Putnam, Conn.—Immaculate Conception Convent
Rochester, N.Y.—A. Sabalis
Waterbury, Conn.—"Spauda"
Woodhaven, N.Y.—"Romuva"

———————

AUSTRALIJOJE

Norwood—K. Pocius
Adelaide, Edwardstown—A. Kubilius
Melbourne-St. Kilda—F. Sodaitis
Mirren, S.A.—J. Rupinskas
Lewisham—Msgr. P. Butkus

———————

KANADOJE

London, Ont.—A. Puteris
Toronto, Ont.—V. Aušrotas, A. Kuolas, St. Prakapas
Montreal, Que.—P. Rudinskas (Parish Library)

AMERIKOS BALSAS
(VOICE OF AMERICA)

Rytinė laida 6 val. 15 min. ryto Lietuvos laiku (10:15 vakaro Vašingtone) 31, 38, 42, ir 49 metrų bangomis.
Pirmoji vakarinė laida 18 val vakaro Lietuvos laiku (10 val. ryto Vašingtone) 20, 25 ir 31 metrų bangomis.
Antroji vakarinė laida 20 val. vakaro Lietuvos laiku (12 val. vidurdienį Vašingtone) 14, 15, 20 ir 25 metrų bangomis.
Šie laikai **vasaros** metu. **Žiemos** metu tiek Lietuvoje, tiek Vašingtone reikia laikrodį atsukti vieną valandą.

VOICE OF AMERICA
Lithuanian Service
Washington, D.C. 20547

LIETUVOS AIDAI

Kasdien nuo pirmadienio iki penktadienio
8:30 val vakaro
Visos laidos iš tos pačios stoties
WCEV 1450 AM banga
511 SO. NOLTON AVE.
WILLOW SPRINGS, IL 60480
Tel.: (312) 839-2511

LIETUVIŲ RADIJO PROGRAMOS

kurios bendradarbiauja su "Lietuvių Dienomis"

LOS ANGELES, CALIF.

KALIFORNIJOS LIETUVIŲ RADIJAS
LITHUANIAN MELODIES
Stotis KTYM, banga 1460 AM
Šeštadieniais 12:30-1:00 p.p.
VLADAS GILYS, pirmininkas
Programų koordinatorius
HENRIKAS BAJALIS
207 N. Windsor Blvd.
Los Angeles, CA 90004
Tel.: (213) 467-6467

BALTIMORE, MD.

"RADIJO PROGRAMA LIETUVIAMS"
Girdima sekmadienio rytais
nuo 10:30 iki 11:00
WBMD—750 AM
Šios programos vedėjai:
Albert J. Juškus—4515 Wilmslow Rd.
Baltimore, MD 21210 Tel.: 366-4515
Kęstutis Laskauskas, 1312 Birch Ave.
Baltimore, MD 21227 Tel.: 242-1779

BOSTON, MASS.

LIETUVIŲ RADIJO KORP. PROGRAMA
Seniausia liet. radijo programa Naujoje Anglijoje, veikianti nuo 1934 m. bal. m. vedama **Stepono ir Valentinos Minkų** girdima sekmadieniais 8:00 iki 8:45 ryto **Boston, Mass.—WLYN—1360 bangos AM** programoje: pasaul. žinių santrauka, muzika, dainos ir Magdutės pasaka.
Taipgi pas mus gaunamas "L.D." žurnalas, ir didelis pasirinkimas lietuviškų knygų, plokštelių ir lietuviškų suvenyrų.
71 Faragut Rd., So. Boston, MA 02127
Telefonas: 268-2515

———————

Lietuvių Radijo Valanda
LAISVĖS VARPAS
Sekmadieniais
9-10:00 ryto iš WCAV-FM 98
Petras Viščinis, vedėjas
173 Arthur St., Brockton, MA 02402
Telefonas: (617) 586-7209

CHICAGO, IL

Sophie Barcus Radijo Šeimos
"LIETUVOS GARSAI"
Sekmadieniais nuo 7:30 iki 8:30 val ryto
iš WCEV stoties 1450 AM banga
Programos vedėja:
Aldona Barcus-Daukus
Transliuojama iš nuosavos studijos
7159 S. Maplewood, Chicago, IL 60629
Tel.: (312) 778-1543

CLEVELAND, OHIO

LIETUVIŲ RADIJO PROGRAMA
TĖVYNĖS GARSAI
Įsteigta 1949
Girdima sekmadieniais 8-9 val. ryto
WZZP, FM 106.5 m
Vedėjas—Juozas Stempužis
4249 Lambert Rd., Cleveland, Ohio 44121
Telefonas: (216) 382-9268

DETROIT, MICH.

Lietuviškas Balsas—Lithuanian Voice
WCAR—1090 BANGA LIVONIA
Sekmadieniais 8:30 iki 9:00 val. ryto
Visais programos reikalais kreiptis:
KAZYS GOGELIS
13436 Garfield, Detroit, MI 48239
Telef.: 535-6683

———————

LIETUVIŠKŲ MELODIJŲ RADIJO VAL.
2222 Franklin Rd.
Bloomfield Hills, MI 48013
WPON—1460 AM
Pirmadieniais ir penktadieniais nuo 3-4 val.
Programos vedėjas **Algis Zaparackas**
Bendradarbiai:
Ant. Zaparackas, Algis Lapšys, Edv. Skiotys

HARTFORD, CONN.
"TĖVYNĖS GARSAI"

Connecticut vlst. liet. kultūrinė valandėlė
WRYM—840 AM
Kiekvieną sekm. 4:30-5:30 val. p.p.
Programos vedėjas **A Dragūnevičius**
132 Wellington Dr. Farmington, CT 06032
Tel. (203) 677-8567
Pranešėjai:
Zita Dapkienė, Alfonsas Dzikas ir Longinas Kapeckas
išd. Alis Simonaitis

NEW YORK — NEW JERSEY

"LIETUVOS ATSIMINIMAI" radijo val. girdima kas ketvirt. iš WNYM stoties New Yorke, nuo 7-8 v.v. 1330 AM banga
Taip pat klausykite "Music of Lithuania" programos kas sekm. nuo 1:05 iki 3:00 val. p.p. iš Seton Hall Universiteto stoties 89.5 FM — banga
Direktorius — dr. Jokubas J. Stukas
234 Sunlit Dr., Watchung, NJ 07060
Tel.: (201) 753-5636

"LAISVĖS ŽIBURYS"

Girdima kiekvieną sekmadienį nuo 9 iki 10 v. ryto iš WNWK stoties 105.9 FM banga
ROMAS KEZYS
217-25 54th Ave., Bayside, NY 11364
Telefonas: (718) 229-9134

PITTSBURGH, PA.

The First Lithuanian Radio Program in Pittsburgh, Pennsylvania
Pittsburgh, PA — WPIT—730 kc.
sekmadieniais 12:30-1:00 p.m.
PROGRAMOS VEDĖJAI:
Povilas ir Gertrude Dargiai
Visais reikalais kreiptis:
2040 Spring Hill Rd., Pittsburgh, PA 15243

Skaitykite ir platinkite
LIETUVIŲ DIENŲ
žurnalą

HOT SPRINGS, ARK.

LIETUVIŠKA RADIJO PROGRAMA
"LEISKIT Į TĖVYNĘ"
Lithuanian Broadcasting SPA
Girdima sekmadieniais 7:00-7:30 val. ryte iš KXOW radijo stoties, 1420 AM banga.
vedėja ir pranešėja
Salomėja Šmaižienė
204 Hilltop Dr., Hot Springs, Ark. 71913
Telefonas (501) 321-9641

ROCHESTER, NEW YORK

DAINOS AIDAS
Sekmadieniais 9:00 iki 9:30 val. iš ryto
stotis WZZI-FM 91.5 mc

IŠLAIKO LIETUVIŲ RADIJO KLUBAS

Klubo valdyba: **Al Gečas,** pirm., **R. Kiršteinas,** vicepirm., **J. Krokytė,** sekr., **Rūta Ilgūnaitė,** ižd., **L. Laukaitienė,** narė
320 Durnan St., Rochester, N.Y. 14621

WATERBURY, CONN.

Lietuvių Bendruomenės radijo valanda
"LIETUVOS PRISIMINIMAI"
Sekmadieniais nuo 8:00 iki 8:45 v. ryto
WWCO — 1240 AM
Vedėjas: **ANTANAS PALIULIS**
33 Chipman St., Waterbury, CT 06708
tel.: (203) 756-1874

MONTREAL, CANADA

LIETUVIŠKAS PUSVALANDIS
Kiekvieną trečiadienį nuo 11 val. 30 min.
CFMB stotis — Banga 1410
Programos vedėjas **L. Stankevičius**
1053 Cr. Albanel, Duverney, P.Q., Canada
Telefonas: 669-8834

TORONTO, ONT., CANADA

TĖVYNĖS PRISIMINIMAI
Sekmadieniais 1:30 iki 2:00 val. po pietų
Visos programos transliuojamos iš
Toronto stoties CHIN, banga 100.7 FM
Programos vedėja:
Violeta Simanavičiūtė-Laurinavičienė
51 Patricia Di., Toronto, Ont. M4C 5K2, Can.
Telefonas:(416) 690-3416

ROMA, ITALIJA

ROMOS RADIJAS
Transliuojamas kasdien nuo 20 val. 50 min. iki 21 val. 10 min. Vidurio Europos laiku
41.15 ir 50.34 metrų bangomis
Vedėjas; **Dr. J. Gailius**
Circonvallazione NOMENTANA 162

———————

VATIKANAS, ITALIJA

Programa transliuojama 8 kartus savaitėje
Sekmad. rytais 10:30-11:00 Lietuvos laiku
ir kiekv. vak. 20:15-20:30 Lietuvos laiku
Bangos: 31, 25, 19 ir 196 metrų
Vedėjas: **Kun. V. Kaziūnas**
Adresas: Sezione Lituana, Stazione Radio CITTA DEL VATICANO

B A L T I C B A K E R Y

JUOZAS ir ALDONA ANKAI—savininkai
4627 S. Hermitage, Chicago, IL 60629—Telef. (212) LA 3-1510
——— ir ———
2616 W. 69th St., Cicago, IL 60629—telef. (312) 737-6734
Siunčiame duoną ir raguolius į visas Amerikos dalis

PRAŠOME!

Pagal savo išgalės aukoti TAUTOS FONDUI

savo uždaviniams vykdyti **Lietuvos Laisvės Iždui—laisvajai Lietuvai padėti atsistatyti, 6-šiomis kalbomis ELTOS informacijoms leisti, radijo transliacijoms į okupuotą Lietuvą finansuoti ir politiniams kaliniams gelbėti. Nepamirškite tam tikrą procentą ir savo testamente įrašyti:**

Non-profit, Tax Exempt Corporation
LITHUANIAN NATIONAL FOUNDATION
P.O. Box 21073, Woodhaven, NY 11421

Isa Lake, Yellowstone National Park, Wyoming, 1965.
Isos ežeras Yellowstone parke, Wyoming, (1965)